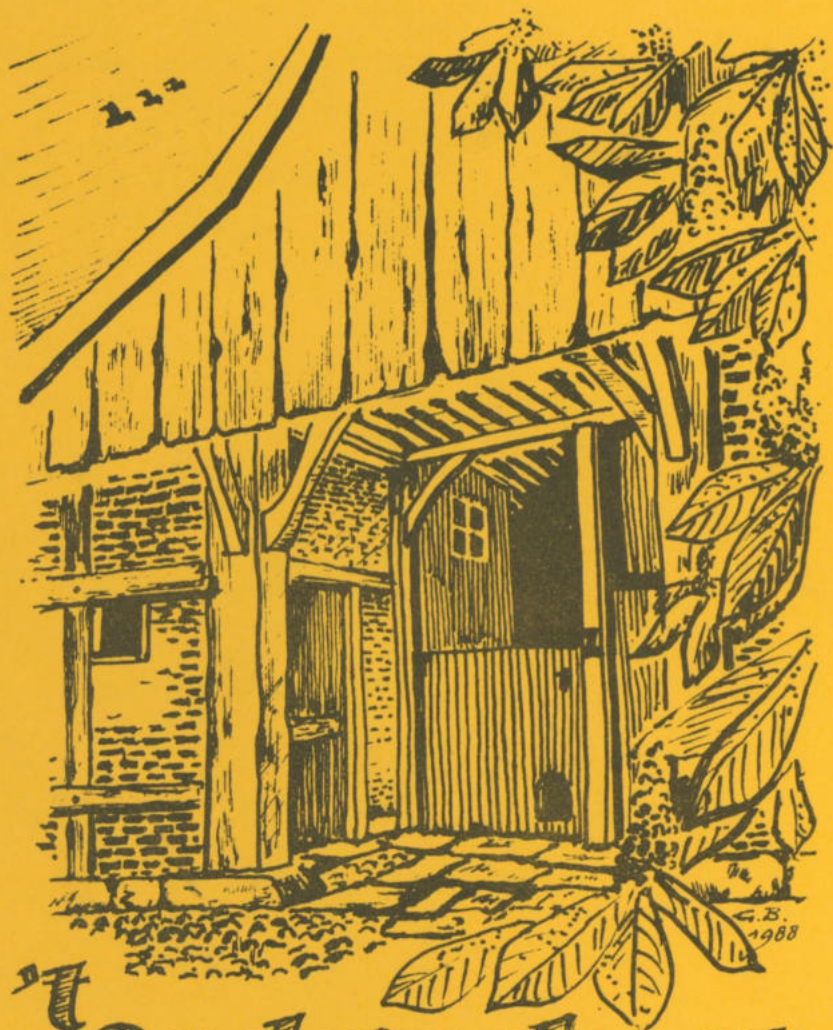

't Onderschoep

Contactorgaan van de Stichting Heemkunde Denekamp

11 e jaargang 1989 nr. 4

ISSN 0920-864 X

t Onderschoer

De oude Twentse boerderijen hadden vaak een onderschoer, als een soort portaal vóór de poortachtige hoofdtoegang naar de deel. Deze toegang was voorzien van de dubbele "niendeurn", welke aaneensloten tegen de uitneembare middenstijl: n stiepel.

De stiepel kon zijn voorzien van het huismerk of een andere versiering. Bovendien had de stiepel een figuurlijke betekenis. Daarin bleef immers eens het 'broadspit' steken, dat een 'huun' of 'huunenwiefke' een brutale boerenknecht nagooide. Als n stiepel verwijderd was konden de volgela-den oogstwagens er doorrijden tot onder 't slop'. In het stiepelgat sloot 'de Lappe' uit het Aams-veen het blauwe dämpke dat de zwarte dood veroorzaakte. In Ootmarsum trekt men bij het 'vlög-geln' um n stiepel.

Door het hoondergat van de niendeur konden de laatste kippen naar binnen. De hofhond Siep of Pollo kon ook 's nachts een oogje houden op het erf achter het huis. De boer zelf tenslotte kon veilig uitkijken 'oawer n ondersten niendeur'.

Het onderschoer was een veilige schuilplaats bij slecht weer. Vaak ook diende het als bergplaats voor het dagelijkse gerief, zoals 'n riesbessem, zicht, strikhaakn, ploogstraampn en de peerde-zellns'.

Menig boerenzoon zal in het onderschoer zijn liefde verklaard hebben 'an zien wich', dat dan vaak weer leidde tot een 'brulfte' en tot het voortbestaan van het Twentse geslacht.

Kortom, het onderschoer had in het leven van de Twentenaar een functie van verbinding tussen binnen en buiten. Het was een veilige bewaarplaats, het leende zich goed als uitzichtpunt en het bood plaats voor menselijke contacten. Daarom dit Onderschoer als symbool van het streven van de

Stichting Heemkunde Denekamp.

- Idee voor Onderschoer als titel voor dit blad en tekst is van J.A.Veldhuis te Denekamp (1918-1979).
- De omslagtekening is van Gerh.Broekhuis te Denekamp.

11e jaargang 1989 nr. 4**'t ONDERSCHOER**

't Onderschoer verschijnt vier keer per jaar, aan het eind van elk kwartaal en wordt toegezonden aan de donateurs.

OPLAGE

De oplage bedraagt 1100 stuks. Abonnementsprijs: f.15,- per jaar. Losse nummers: f.5,- exclusief verzendkosten. Verkrijgbaar bij 't Heemhoes en bij enkele boekhandels in de regio.

KOPY

Kopy voor dit blad moet twee maanden voor verschijning ingeleverd worden bij de redactie, p/a Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp. Publikaties blijven eigendom van de auteur. Overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na toestemming van de schrijver of de redactie van dit blad.

REDACTIE

H.J.Asma, Willem Wegewartstr.1, 7591 TZ Denekamp; tel.(05413) 2434.

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp.

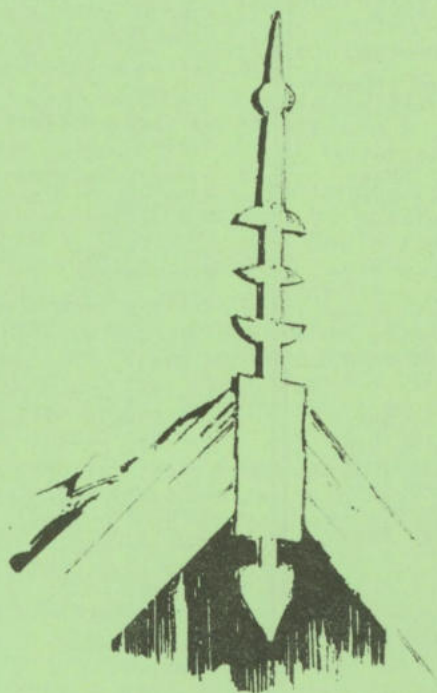
W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4, 7591 PT Denekamp, tel.(05413) 1453.

J.A.den Ouden, de Roerdomp 42, 7591 JB Denekamp; tel.(05413) 2800.

H.Boink, Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp; tel.(05413) 2261; (eindredacteur).

in dit nummer

- 1 n Woord van te veurtn.
H.Boink.
- 7 Niejs van 't Heemhoes.
- 17 Voor u, door u.
H.Boink.
- 19 Uit de krant van nu.
H.Asma.
- 21 De dames Mulders vertellen.
H.Asma.
- 27 Onze straatnamen.
H.Boink, J.A.den Ouden,
W.A.J.Nijhuis.
- 29 De maretak.
W.A.J.Nijhuis.
- 33 Nijlons smokkelen.
- 35 Toch nog ne goon kårsmis.
H.Asma.
- 39 Inwijding R.K.Kerk te
Lattrop in 1819.
J.A.den Ouden.
- 43 Johan Spekhorst vertelt
over het kanaal Almelo-
Nordhorn. (III).
- 51 Kleding zoals die rond
1900 in Denekamp werd ge-
dragen.
D.Engelbertink, M.Weersink.
- 55 Winter 1924.
H.Boink.
- 59 Uit het Doodenboek van
Pastor Weerman.
Th.Asma-ten Broeke.

Gevelteken op schuur in Groot Agelo. In deze streek komt dit type met driehoekige dwarsbalkjes veel voor. Tweede helft negentiende eeuw. Getekend in 1950.

Jan Jans.

Gezond voedsel, een schoon milieu! Dit was het thema van wereldvoedseldag 1989. We schreven de 16e oktober en we waren een weekje in het Limburgse Geysteren, dat ligt aan de Maas op de grens van Limburg en Noord Brabant ter hoogte van Venray.

Een schoon milieu en gezond voedsel, gaat dat wel samen? Een bijzonder actuele vraag; dus niet zo verwonderlijk dat thema voor deze wereldvoedseldag, dat ons de dagen er na toch nog heeft beziggehouden.

Voedsel en milieu zijn de basisvoorzieningen in ons leven. Zonder voedsel is leven niet mogelijk, zonder een gezond milieu is voedselproductie eigenlijk niet goed verantwoord.

Dat de band tussen voedsel en milieu vooral bij de intensieve veehouderij goed zichtbaar is, zal niemand meer als verwonderlijk in de oren klinken. Teveel mest is een van de milieuproblemen van het moment. Dit stel ik niet om hierop de nadruk te leggen, maar juist omdat dit een zaak is, waarbij we als mens zo direct zijn betrokken en waarop we veel invloed kunnen uitoefenen door ons koopgedrag.

Boeren kunnen wel van alles willen produceren, maar de

consument moet het ook willen eten.

Boeren, agrariërs zo u wilt en ook tuinders, werken met leven, dierlijk en plantaardig.

De boer zal oog moeten hebben voor ontwikkelingen in de maatschappij en zal dan ook meer rekening dienen te houden met de wensen van de consument. Zo zullen consumenten o.a. eisen gaan stellen aan de wijze van productie van vlees, waarbij te denken valt aan diervriendelijke huisvesting. Onlangs nog is tot op een vierkante (!) centimeter berekend hoeveel ruimte legkippen -in de toekomst- moeten hebben. Hierbij werd aangetekend dat dit kan leiden tot een prijsverhoging van een cent per ei! Zijn we bereid dat ietsje meer te betalen?

Hoe intensief veehouderij kan zijn hebben we ervaren in de Brabantse peel, waar een flink deel van het landschap is opgetuigd met ontelbaar lijkende varkens- en kippenhokken. Het doet je haast denken dat hier de hele vleesproductie van ons land plaatsvindt. Op vaak erg kleine percelen grond staan tientallen grote stallen. Ook al zouden we het niet weten, dan nog hoefden we niet te raden, welke dieren hier voor consumptie werden klaargestoomd! Er zat daar letterlijk een luchtje aan... Want waar moeten deze boeren met de mest naar toe? Er zijn streken in ons land waar een flink tekort aan mest is. Het lijkt allemaal wat onlogisch verdeeld.

De verminking van het milieu bij ons is veelal een gevolg van luxe en meer willen. Productiemogelijkheden zijn bij ons, naar het lijkt (te) groot, terwijl elders op vele plekken op deze aardbol massa's mensen alleen al hun lichamelijke honger niet kunnen stillen.... Wij hebben het geld en de kennis om wat aan de milieuproblemen te doen, in tegenstelling tot de "derde" wereld. Maar om daaraan daadwerkelijk wat te doen tonen we ons nogal terughoudend.

Wereldvoedseldag 1989 geeft voldoende aanknopingspunten om na te denken over gerechtigheid in deze wereld. Zo rond deze tijd van het jaar, waarin Kerstmis centraal staat, een uitdaging om het niet bij denken te laten. Met de huidige kennis van ons moet het toch mogelijk zijn een balans te vinden tussen economie en ethiek.

Milieuvriendelijk produceren moet toch kunnen zonder dat de productie er wezenlijk onder hoeft te lijden en met waarborg van kwaliteit. Kwaliteit is overigens niet alleen een betere smaak, maar staat ook voor zuiver en gezond.

Voedsel en milieu! In "onze" wereld is het een gespreks-onderwerp. In de "derde" wereld is het meer dan werkelijkheid. We weten het ondertussen allemaal wel: de toenemende verschriling en afname van landbouwgebieden in de derde-wereldlanden is een gevolg van de achteruitgang van het milieu en leidt tot nog grotere armoede. We zijn bekend met de overdadige houtindustrie in deze landen, waaraan we hard meedoen om onze welvaart nog hoger (waarheen?) te laten stijgen. Dit betekent tegelijkertijd een diepere kloof tussen hen en ons, tussen arm en rijk. Een kloof die haast onoverbrugbaar lijkt. Hun uitzicht is, zo lijkt het, alleen nog maar overleven.

Nooit is het echter te laat. We moeten ons er beter van bewust zijn dat de aarde een planeet is -zoals er zovele zijn- waarop we allemaal graag een leefbaar plekje willen hebben.

Omdat wij, mensen, op deze aarde leven zijn we dus ook verplicht voor onze aarde een gezond leefmilieu na te streven, om deze aarde een toekomst te laten houden. Een stukje plicht van ons allemaal daarvoor te helpen zorgen. Niet alleen van de overheid, de gemeente bijvoorbeeld, zoals zo vaak wordt gehoord, maar van iedereen. Dicht bij huis kunnen we er al inhoud aan geven. Dat betekent dat we beslissingen, die o.m. op landelijk niveau worden genomen voor ontwikkelingshulp, niet alleen moeten zien als hulp aan bepaalde groepen mensen, maar duidelijk als een signaal dat het ons menens is de aarde als geheel te leren beschouwen. Want daaraan mankeert het vaak. Er wordt ons nog te weinig beeld gegeven van het totale leven op aarde, waardoor de vruchtbaarheid ervan juist terug loopt. Als we ons er meer van bewust worden dat we het op aarde allemaal samen moeten rooien, is dat een stevige basis voor de toekomst van deze planeet. Dat dit samenwerken soms moeilijk is, weten we maar al te goed,

als we de tv-beelden van het journaal over ons heen laten rollen. Maar dat mag ons er niet van weerhouden altijd voor het positieve te blijven ijveren.

Wanneer we bereid zijn te kiezen voor een gezonde leefomgeving, als we dus willen kiezen voor toekomst, dan zullen we ook voor een nieuwe manier van produceren en consumeren moeten kiezen. De jongste troonrede van Koningin Beatrix benadrukte dit nogal. Het klinkt misschien wat theatraal, wat afstandelijk, kiezen voor een andere wijze van produceren en consumeren, wat zou kunnen leiden tot opmerkingen als "laat ze maar praten" en "ze moeten het maar bekijken". Maar het is wel een feit! We moeten de natuurlijke (hulp) bronnen, zoals grond, dusdanig gebruiken dat ze ten goede komen aan wie nu leeft en dat ze voorts beschikbaar blijven voor hen die na ons komen.

Praten en schrijven over het milieu mogen we dan ook niet zien als een modegril. Het is uiting geven aan je bezorgdheid.

En... natuurlijk... ik ben me er van bewust slechts één van die miljarden menselijke individuen te zijn op deze aarde.

Maar ik vind het meer dan de moeite waard er te mogen wonen. Graag wil ik met anderen meedenken en meewerken om een echt leefbaar en gezond milieu te kunnen krijgen op deze unieke planeet aarde. Die kleine aarde, die ten tijde van de Sterre van Bethlehem nog zoveel kleiner was.....

Juist bij het afsluiten van dit "woord van te veurtn", woensdagavond 9 november 1989, lijkt het of deze Sterre van Bethlehem er weer even was, toen de omroeper via de radio er melding van maakte dat de Oostduitse regering besloten had de landsgrenzen voor haar inwoners te openen..... Na 28 jaar eigenlijk opgesloten te zijn geweest in hun land was het de Oostduitserstoegestaan een kijkje te nemen in de grotere wereld.

Een ontwikkeling die ik me de afgelopen zomer, toen we met vakantie waren in de Harz, vrijwel op de Duits-Duitse grens, haast onmogelijk had kunnen voorstellen bij het aanschouwen van de zwaarbewaakte grenslijn.

Een wonderlijk gebeuren eigenlijk ontsproten aan de geest van de tijd. Is de Tweede Wereldoorlog nu definitief ten einde en zijn we daadwerkelijk op weg naar een grenzenloos Europa?

Mag de conclusie van dit "woord van te veurtn" zijn dat we er met deze ontwikkeling weer goed tegen aan kunnen om ons ook het laatste decennium van de twintigste eeuw, dat we daarmee al voorzichtig beginnen uit te luiden, verder te blijven inzetten voor een meer volmaakte "heimat", een leefomgeving, voor alle medemensen waar ook op deze eigenlijk zo kleine aardbol, waar met elkaar nog zoveel te doen valt.....

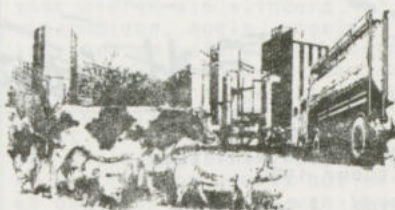
Van alles zouden we hierbij minder nodig hoeven te hebben dan een flinke dosis gezonde geest en als het kan..... alleen een klein beetje meer tijd.

De aarde is van ons allemaal. Heemkunde Denekamp wil graag een steentje bijdragen tot het bevorderen van de leefbaarheid ervan.

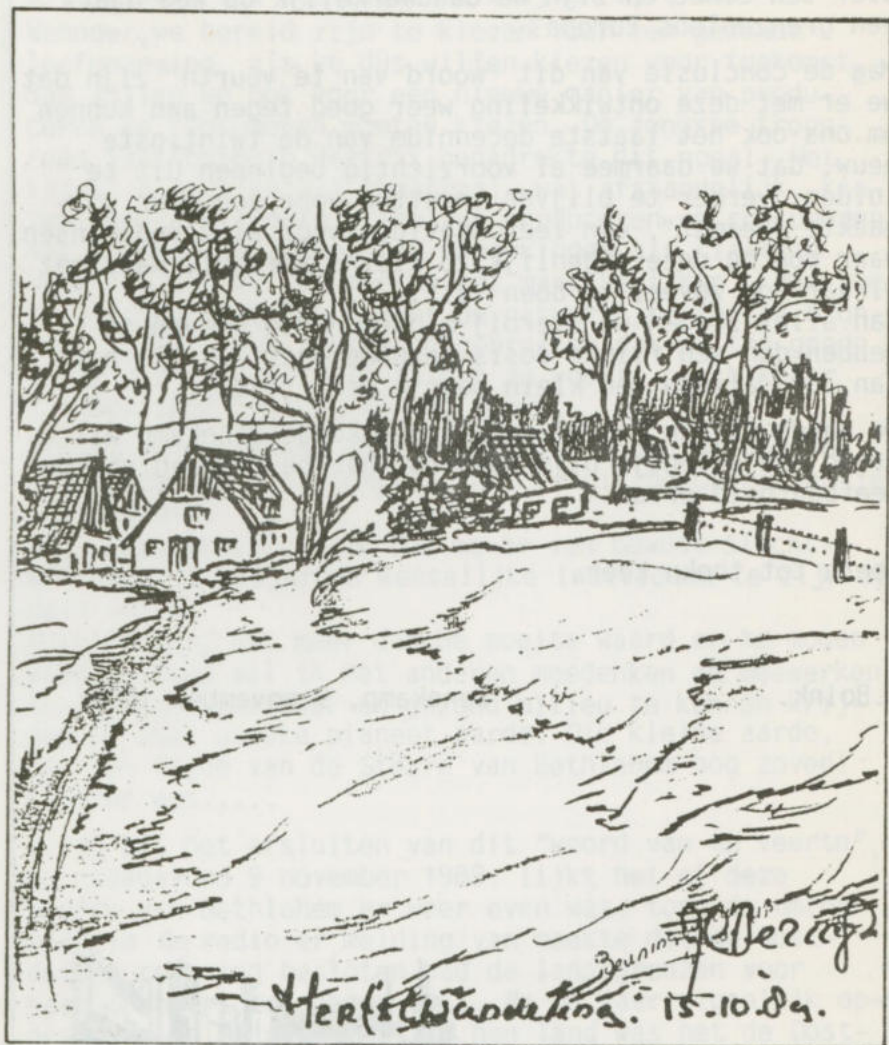
Geern töt tookn keer.

H.Boink.

Denekamp, 9 november 1989.

We moeten ons wel eens afvragen
of alles wat kan,
eigenlijk ook mag.

Beuningerachterveld
tijdens herfstwandeling
15 oktober 1989.

Tekening: J. Bezuyen
te Denekamp.

NIEJS VAN T HEEMHOES

In deze rubriek wordt u door bestuur en redactie op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de Stichting Heemkunde. Ook kunt u hierin o.m. nieuws vinden van werkgroepen, van excursies, lezingen en tentoonstellingen.

EEN HERFSTWANDELING ROND DE DINKEL

Ruim vijftig personen namen onder prachtige weersomstandigheden deel aan de herfstwandeling in de omgeving van de rivier de Dinkel te Denekamp.

De route was uitgezet door de heer A. Groeneveld van de werkgroep Flora en Fauna en liep via het Sterrebos naar Beuningen. Achter de school rechtsaf het fietspad op richting Austieberg, daarna linksaf naar de Kampbrug in de Mekkelhorst. Vandaar langs een kronkelend pad door het bos langs de Dinkel waar planten als salomonszegel, lelietje van dalen, klaverzuring en dalkruid groeien. Ook struiken als kardinaalsmuts, sleedoorn, hop en vele andere soorten troffen we aan. Ieder soort heeft zijn eigen bekoring door bijv. de kleuren van de bladeren of door de vruchten die als voedsel voor vogels en andere dieren dienst doen. In ruil daarvoor zorgen deze via de uitwerpselen voor de verspreiding van de zaden. Op sommige plek-

ken stonden we even stil en gaf J. Bruns uitleg over het ontstaan van het Twentse landschap en de laatste ontwikkelingen hiervan. Met name over de nieuwe mogelijkheden voor de agrariërs om de typisch Twentse landschapselementen zoals houtwallen en drinkpoelen te herstellen met subsidie van het N.M.F. (Natuur Milieu en Faunabeheer) van het ministerie van Landbouw en Visserij.

Hierdoor kunnen natte en ontoegankelijke stukjes grond zelfs rendabel worden voor de boer. Tegelijkertijd kan hiermee het Twentse landschap in stand worden gehouden en een landschap waar ook plaats is voor dieren als vlinders, vleermuizen, egels, vogels, insecten en vele wilde planten met kleurige bloemen. Ook werd de aandacht gevestigd op de afgevallen bladeren. Het lijkt op het eerste gezicht een dooie boel. Maar bij nadere bestudering wemelt het in en onder de bladeren van leven. Bacteriën, schimmels, wormen, voedingszouten vrij die de bomen en planten weer van voedsel voorzien.

Het was een gezellige en leerzame wandeling die ruim twee uur duurde en goed in de smaak viel bij de deelnemers, zodat het de komende jaren zeker een vervolg krijgt.

J.Bruns.

VAN DE VOORZITTER

Enkele jaren geleden had ik de heer H.J.Borgman, mijn voorganger in het bestuur, te kennen gegeven, dat ik mettertijd voor de Stichting Heemkunde Denekamp op de een of andere manier wel iets wilde doen.

Deze toezegging heeft hij nooit vergeten, want toen ik afgelopen jaar afscheid nam van de San Salvatormavo trok hij me meteen aan het jasje.

Ik kon toen nog niet bevroeden, dat het in zijn bedoeling lag als voorzitter terug te treden en dat hij mij als zijn opvolger in het bestuur had gedacht.

Toen enkele maanden later dat verzoek kwam, heb ik eerst mijn voelhorens uitgestoken en mijn oor te luisteren gelegd bij de andere bestuursleden. Ik wilde iets weten over de samenstelling van en de taakverdeling binnen het bestuur.

Daarna zijn we als bestuur gezamenlijk tot de conclusie gekomen, dat een herverdeling van taken en een verandering in het bestuur wenselijk was.

Om dit voor te bereiden heb ik mij bereid verklaard voorlopig als gewoon bestuurslid toe te treden, terwijl de heer Hamers zolang de honneurs van de heer Borgman zou waarnemen.

In de aanlooptijd is het bestuur opgesplitst in een algemeen en een dagelijks bestuur. Het dagelijks bestuur handelt alle lopende zaken af en komt met voorstellen in het algemeen bestuur, dat met enkele leden uit de werkgroepen is uitgebreid.

Tevens zijn de werkgroepen meer bij de zaak betrokken in

die zin, dat zij ook een vertegenwoordigende taak hebben gekregen. Op deze manier hopen we dat niet alles op de schouders van enkele mensen terecht komt.

Met deze werkwijze kon ik mij verenigen en daarom heb ik op een verzoek van het bestuur besloten per 1 juli 1989 het voorzitterschap te aanvaarden.

Ik hoop, dat de Stichting Heemkunde Denekamp de komende jaren even voorspoedig en succesvol mag werken als in het verleden. Dat zal met zo'n enthousiaste groep vrijwilligers best wel lukken. Daarin heb ik het volste vertrouwen.

H.A.Benneker, voorzitter.

HEEMKUNDE DENEKAMP... WERELDNIEUWS

Het feit dat onze Stichting nogal veel aandacht besteedde aan het 100-jarig bestaan van het kanaal Almelo-Nordhorn, met name aan een expositie hierover en de uitgave van 't Oonderschoer 1989, nr.2, welke geheel gewijd was aan het kanaal was voor de heer Meijerink van Radio Nederland-Wereldomroep aanleiding om hierover contact met ons op te nemen. Hij vroeg of het mogelijk was enkele interviews op te nemen van personen, die iets konden vertellen over het kanaal.

Vervolgens werden geïnterviewd de heren H.Meek (o.a. flora en fauna bij het kanaal) J.A.den Ouden (jeugdherinneringen aan het kanaal) en J.Spekhorst (zoon brugwachter/es).

Op dinsdag 26 september 1989 werden de interviews in het programma "Stad en streek" door Radio Nederland-Wereldomroep op de korte golfbanden uitgezonden.

Zodoende was de Stichting Heemkunde Denekamp een dag "wereldnieuws".

J.A.den Ouden.

KERKUILENPROJECT TWENTE

De kerkuil spreekt al eeuwentot de verbeelding. Door de geheimzinnige nachtelijke levenswijze, de geruisloze vlucht en vooral de ijselijke baltskreten zijn er tal van spookverhalen over de kerkuil in omloop.

Deze schitterende boeiende uil is echter een van de meest bedreigde vogels in ons land. Als er niets wordt gedaan zal de kerkuil verdwijnen.

Het aantal kerkuilen is de laatste dertig jaar dramatisch achteruit gegaan. De grootste klap viel in de strenge winter van 1963. Het aantal broedparen daalde toen van drieduizend tot enkele tientallen. Thans wordt het aantal broedparen op twee à driehonderd geschat. Dit is natuurlijk bedroevend weinig.

Deze trieste ontwikkeling wordt vooral veroorzaakt door verandering in het leefgebied en het afgenomen voedselaanbod. Het half natuurlijke cultuurlandschap, waar de kerkuil aan gebonden is, is sterk veranderd door allerlei ontwikkelingen als wegeaanleg, ruilverkaveling en mechanisatie in de landbouw. Hierdoor verdwenen de kleinschalige landschappen met houtwallen, bermen en natuurlijk ook het voedsel (de muizen).

Enige jaren geleden is men begonnen met het plaatsen van nestkasten voor kerkuilen. De kerkuilen namen graag bezit van de geboden nestgelegenheid. Nu broeden in Nederland meer dan 90% van alle kerkuilen in nestkasten.

Door de Twentse kerkuilengroep, die zeer actief is en waarvan ook de Stichting Heemkunde Denekamp deel uitmaakt, zijn ruim 160 kerkuilencasten in Twente geplaatst.

Na de zachte winter van 1987/1988 is de kerkuil weer sterk toegenomen. De veertig kerkuilparen die Twente, voor zover bekend, rijk is brachten

dit jaar (1989) honderdvijftig jongen groot.

Voor elk kerkuil-broedgeval wordt een premie van vijftientwintig gulden betaald. Dit geld wordt ons toegestuurd door de Nederlandse vereniging tot bescherming van vogels.

In Denekamp werden dit jaar zeventien jonge kerkuilen geboren, waarvoor door mij een premie van f.125,- werd uitbetaald. Tevens werden alle kerkuilen geringd.

Het voedsel van de kerkuil bestaat voor het grootste gedeelte uit veld- en spitsmuizen; andere muizen en vogels vullen het menu aan. Doorgaans bestaat het voedsel slechts voor enkele procenten uit vogels, vooral huismussen en spreeuwen. De veldmuis is in hoge mate bepalend voor het wel en wee van de kerkuil.

Als er veel muizen gegeten kunnen worden, legt een kerkuil meer eieren dan in een tijd van voedselschaarste. Er kunnen dan ook meer jongen worden grootgebracht. Vaak beginnen de ouders dan nog aan een tweede broedsel.

Een volwassen kerkuil eet drie tot vijf muizen per dag. Dat zijn ruim 200 muizen per week, per gezin. 's Winters hebben kerkuilen vanzelfsprekend meer voedsel nodig. Bij strenge vorst wel achttien prooien per dag. Dat is tweederde van het eigen lichaamsgewicht. Strenge winters met onvoldoende voedsel zijn dan ook rampzalig voor de kerkuil. Het ideale jachtgebied van de kerkuil ligt in een kleinschalig gebied, waar gras- en bouwland wordt doorsneden door houtwallen, heggen, bosjes en ruige bermen. In zo'n gebied komen voldoende muizen voor. Het jachtterrein van de kerkuil strekt zich uit tot ongeveer twee kilometer rond de broedplaats.

Laten we vooral zuinig zijn op deze zo nuttige muizenverdelger en laten we ze een plaatsje

gunnen in onze schuur. Hij hoort er bij en we willen ze voor geen geld missen.

W.A.J. Nijhuis.

VERSLAG EXCURSIE NAAR LÖNINGEN

Op zondag 1 oktober 1989 organiseerde onze stichting haar tweede excursie van dit jaar en wel naar Löningen in W. Duitsland, dat op zo'n 75 km van Denekamp ligt. Het was de bedoeling om na de middag om half een vanuit Denekamp te vertrekken, maar door een vergissing van de chauffeur arriveerde de bus ruim een half uur te laat op het marktplein. De bus was met ruim vijftig personen helemaal volgeboekt en er moest zelfs een tiental personen worden teleurgesteld.

Door het te late vertrek was de aankomst in Löningen ook iets later dan eigenlijk de bedoeling was, ondanks het feit dat de chauffeur een deel van de verloren tijd, onderweg terug won.

In Löningen stond de koffie klaar. Daarna was er een presentatie in het Stadstheater. Aan de hand van deze dia's vertelde een lid van de Heimatverein over het heden en verleden van het stadje.

Hierna liet men de excursiegangers vol trots de rijkelijk aanwezige sport- en ontspanningsgelegenheden zien, alsmede de vele scholen. Löningen is wat dat betreft dan ook rijkelijk gezegend, ook al omdat de plaats een centrumfunctie vervult in de wijde omgeving. In de uit de vorige eeuw daterende indrukwekkende hallenkerk, die ongeveer 1200 gelovigen kan bevatten, werden de nodige toelichtingen gegeven. Tijdens een rondwandeling door het stadje werden ons de verschillende bijzonderheden getoond.

Wat nogal opviel was de prachtige ligging van Löningen aan het riviertje de Hase, dat er

pal langs stroomt.

Tijdens de afsluitende bijeenkomst overhandigde vice-voorzitter Hamers de Heimatverein Löningen een wandbord, waarop de St. Nicolaaskerk stond.

Om ongeveer acht uur 's avonds was de bus met een voldaan gezelschap donateurs terug op het marktplein in Denekamp.

H. Asma.

BESTUURSLID HAMERS BEDANKT

Ons mede-bestuurslid, de heer C.C.M. Hamers, liet ons bij brief van 11 november 1989 weten dat hij zijn bestuurslidmaatschap per 1 oktober 1989 neerlegt. Hamers schrijft het volgende.

"Zoals ik al eerder te kennen heb gegeven, wil ik mijn bestuurslidmaatschap bij de Stichting Heemkunde Denekamp beëindigen. Nu inmiddels in de vakature voor het voorzitterschap is voorzien, acht ik de tijd daar gekomen.

Aktiviteiten elders maken het mij in toenemende mate onmogelijk aan de in mijn ogen gewenste bestuurswerkzaamheden te kunnen voldoen. Ook voor de vergadering van 18 oktober, alsmede de Najaarsbijeenkomsten ik weer verhinderd. Graag had ik mij beter en langduriger ingezet voor uw bestuur. Maar een keuze was onvermijdelijk. Voor de toekomst hoop ik meer tijd te hebben om mij aan het schrijven voor het Onderschoer te kunnen zetten. In de praktijk ligt mijn hobby en die hobby kwam ook al stevig in gedrang.

Ik wens u en de Stichting Heemkunde nog vele voorspoedige jaren en ik hoop u als donateur nog vaak te ontmoeten".

Het bestuur bedankt Hamers, die vele jaren vice-voorzitter was van de stichting, voor zijn inzet en hoopt menig artikel voor 't Onderschoer van zijn hand te mogen zien.

H. Boink.

STICHTING HEEMKUNDE BEGROET
800ste DONATEUR

Enige maanden geleden, op 31 juli 1989, schreef onze Stichting haar 800ste donateur in. Of liever gezegd donateurs, want het waren de twee gebroeders Bosch van de gelijknamige cafetaria aan de Churchillstraat, te Denekamp. In verband met de vakantietijd werd de ontvangst en huldiging uitgesteld tot maandag 2 oktober 1989.

Een van de broers werd, vanwege het verhinderd zijn van de andere, ontvangen op 't Heemhoes door het dagelijks bestuur.

Nadat de gebruikelijke geschenken voor beiden overhandigd waren door de voorzitter, de heer Benneker, bleef men nog enige tijd bijeen om na te praten en voor een feestdrankje.

In het voorjaar van 1986 schreef Heemkunde haar 600ste donateur in, zodat in ongeveer drie jaar het donateursbestand met een derde deel van het oorspronkelijke bestand is aangegroeid. Inmiddels is de Stichting al op weg naar de 900ste en dat moet toch tegen juni van het volgende jaar, wanneer de Stichting Heemkunde 15 jaar bestaat, haalbaar zijn.

H.Asma.

VAN GESPREK TOT VERHAAL

Uit reacties die we weleens krijgen of opvangen blijkt ons dat er nog steeds mensen zijn, die er weinig voor voelen om over bepaalde onderwerpen wat aan ons te vertellen, waarbij dat met een cassetterecorder wordt opgenomen. Als een van de redenen wordt dan aangevoerd: "Zoals het in 't Onderschoer staat kan ik het toch niet vertellen". Deze mensen kunnen we geruststellen, want zo hoeven ze het

namelijk ook niet te vertellen en zo wordt het ook nooit verteld.

De praktijk is dat er bijna altijd met vragenlijsten wordt gewerkt. Als de ondervraagde gewoon, maar liefst zo uitvoerig mogelijk, de gestelde vragen beantwoordt, komt er altijd wel zoveel op de band dat er later wel een verhaal van is te maken. Verder maken we de vragen zo dat ze op de ondervraagde persoon zijn afgestemd; de vragen gaan over dingen waar hij of zij veel van weet.

Dus wanneer u denkt dat u het allemaal niet zo mooi kunt vertellen dan hindert dat helemaal niet. Wij zorgen wel dat datgene wat u vertelt een "onderschoer-verhaal" wordt.

H.Asma.

NIEUWE DONATEURS

Het afgelopen kwartaal konden we de volgende donateurs noteren.

J.de Boer, Pripperstraat 2, Sneek; J.Pil, Brandlichterweg 21, Denekamp; B.Scholten, Kap. van Schaikstraat 21, Denekamp; P.H.Schothuis, Eurowerft 1, Denekamp; Mw.M.Boers, 302 Troughton Road, Australië; G.B. Bor-Ottenhof, Postbus 230, Oldenzaal; E.Dake, Spittendijk 49, Denekamp; Mw.M.R. Swaders, Zuivelstraat 37, Oldenzaal; B.Broenink, Elferstr. 14, Hengevelde; J.A.G.Borgelink, Nosseltweg 11, Denekamp; G.H.Nordholt, Asterstraat 6, Denekamp; H.J.J.Aveskamp, de Volharding 12, Denekamp; J.Bos, Maureauveld 27, Roosendaal; M. Blokhuis-Mensink, Everlostraat 2, Rossum; A.Mol, Mr.Lazonderstraat 31, Denekamp; J.Meiners, Anemoonstraat 32, Denekamp; J.J.R.Broekhuis, Dusinkweg 1a, Agelo; H.Nijhuis, Nordhornsestraat 3, Denekamp; H.H.J.Haverkort, Knik 3, Denekamp; J.H.G.Borgelink, de Aarnink 6,

Tilligte; F.Brandsma, Meeuwen-
straat 27, Oldenzaal; Fam.
Hassink-Nijmeijer, Waanders-
straat 40, Haaksbergen; J.H.
leussink, Hertmerweg 46, Zen-
deren; H.Tijink, Anjerstraat
21, Denekamp.

J.Zanderink.

JAARTALLENBOEKJE GEMEENTE DENEKAMP

Verschillende jaren al is de
werkgroep geschiedenis bezig
om allerlei gegevens met bij-
horende data uit Denekamps
verleden uit te zoeken en via
een kaartsysteem vast te leggen.

De bedoeling is om binnen enkele
jaren een boekje uit te ge-
ven, waarin vlot te vinden is
wanneer een bepaalde gebeurte-
nis heeft plaats gevonden in
onze gemeente.

Het is -daar zijn de werkgroep-
leden inmiddels wel achter- een
hele klus om een redelijk aan-
tal feiten met data boven water
te krijgen.

Zo'n jaartallenboekje zal on-
dermeer ook gegevens moeten be-
vatten van Denekampse vereni-
gingen, clubs, instellingen,
scholen en kerken, zoals op-
richtings- of begindatum, na-
men van oprichters, van eerste
en belangrijke bestuursleden
en van hoogte- en dieptepunten
uit het bestaan met de bijbe-
horende data.

Nu is onze vraag aan de bestu-
ren of vroegere bestuursleden
van alle bestaande of al niet
meer bestaande verenigingen
e.d. in de gemeente Denekamp
en het kerkdorp Beuningen om
dergelijke gegevens op papier
te zetten en ze aan ons door
te geven.

Maar ook particulieren zouden
ons aan veel gegevens kunnen
helpen. Mensen die bijv. een
bedrijf of winkel hebben of
hadden zouden ons hoogtepun-
ten uit het bestaan van hun
bedrijf kunnen doorgeven. An-
deren zouden bijzonderheden
van belangrijke familiefeesten

kunnen verschaffen, als data
van 50-, 60-jarige huwelijks-
feesten, data van priester-
of kloosterfeesten, een huis
dat afbrandde of een boerderij
die door de bliksem is getrof-
fen.

Het is de bedoeling om gegevens
uit de gehele gemeente te krij-
gen, dus niet alleen uit dorp
Denekamp, maar ook uit de kerk-
dorpen en buurtschappen. We
willen iedereen, die gegevens
stuurt, al bij voorbaat be-
danken en hopen dat zij ter
zijner tijd zelf ook veel pro-
fijt mogen hebben van het jaar-
tallenboekje Denekamp.

We ontvangen uw gegevens graag
bij 't Heemhoes.

H.Asma.

OPEN HUIS WERKGROEPEN

Op zaterdag 7 en zondag 8 ok-
tober 1989 hielden de diverse
werkgroepen van de Stichting
"open huis" in 't Heemhoes en
het koetshuis van museum Huize
Keizer. Op beide dagen heer-
ste er een gezellige drukte
aan het Kerkplein.

Velen, donateurs maar ook
anderen, kwamen eens kijken
wat de verschillende werkgroe-
pen in de afgelopen jaren zo-
al hebben gedaan. Verder kon-
men kennis nemen van de plan-
nen die in de komende jaren
nog zullen worden uitgevoerd.
Ook konden de bezoekers zien
wat er allemaal gebeurt voor
"t Onderschoer", dat elk
kwartaal weer opnieuw in ruim
800 brievenbussen valt in De-
nekamp en ver daarbuiten tot
in Australië toe.

Verschillende mensen gaven
zich op om in een van de werk-
groepen actief mee te doen.
Anderen maakten van de gelegen-
heid gebruik om zich als dona-
teur op te geven.

De organisatoren, bestuur en
werkgroepen, waren erg tevre-
den met het bezoek, de vele
goede reacties en de overige

resultaten, zodat een dergelijk weekend zeker voor herhaling vatbaar is en wellicht tot een jaarlijks terugkerend gebeuren kan uitgroeien.

Overigens is het voor de mensen, die het dat weekend erg druk hadden met het bekijken en bestuderen van diverse archiefstukken, goed te weten dat ze voor dergelijke zaken ook elke woensdagavond vanaf half zeven in 't Heemhoes terecht kunnen.

H.Asma.

DE CONTRIBUTIE

Het bestuur heeft besloten ook in het komende jaar de contributie niet te verhogen. De minimum bijdrage blijft zodoende ook in 1990 gehandhaafd op f.15,-.

Dat dit mogelijk is, is mede te danken aan de ongeveer 200 donateurs, die de vijftien gulden ook echt als een minimum beschouwd hebben en vrijwillig wat meer betaalden.

Samen hebben deze tweehonderd donateurs f.1587,- extra bijgedragen, waarvoor we hen bij deze hartelijk willen bedanken.

Anderzijds zijn er op dit moment, half oktober, nog zo'n zestig donateurs van wie we de bijdrage over 1989 nog steeds niet hebben ontvangen. "Doar is tr netuurlik eam bie in-goan".

Graag zouden we de bijdrage van onze donateurs bij het ingaan van het nieuwe jaar ontvangen. Dat bespaart ons extra werk en kosten. Bovendien kunnen we al direct met het geld werken. Want ook in het komende jaar is uw bijdrage hard nodig, de zolder van 't Heemhoes wordt heringericht en de uitgave van enkele boeken is in voorbereiding.

Dit zijn enkele bijzondere kosten naast de normale die elk

jaar opnieuw terugkomen. Om er enkele te noemen: de aanmaak en verspreiding, vier maal per jaar, van 't Onderschoer, de aanschaf van boeken, kaarten en opbergmateriaal. Verder kosten van foto's, dia's, cassettebandjes, van kopieën en niet te vergeten de kosten van gas, electriciteit, telefoon en kantoorartikelen.

Kortom, uw bijdrage hebben we ook in het komende jaar hard nodig.

H.Asma.

SCHENKINGEN

In het afgelopen jaar hebben we de volgende schenkingen ontvangen.

- * Van Fam.J.Snoeijs, Denekamp: 1 katholieke school bijbel 1912; 1 pakket en diverse petroleumpitten; 1 fotoboek Denekamp vroeger en nu (Th.Looman); 1 orgi-nele worstepin; 1 oude briefkaart (5ct).
- * Mw.S.Nijmeijer-Hans, Denekamp: 4 oude stukken Sun-lightzeep; tevens bezorgd ze ons al enkele jaren het Hervormd Kerkblad.
- * Van fam.Lohuis, Denekamp: 1 houten kapelletje; 5 oude atlassen.
- * Van dhr.J.G.Raben, Veldhausen: jubileumboekje Veldhauser Windmühlen.
- * Van dhr.Bezuyen, Denekamp: 12 pentekeningen.
- * Van B.Morsink, Denekamp: 1 foto (schip in kanaal Almelo-Nordhorn).
- * Van B.Tijhuis, Denekamp: 1 topografische kaart Denekamp 1973 (ingelijst).
- * Van fam.Sombekke, Denekamp: ingebonden jaargangen Libelle 1936-1937-1938; enkele kerkboeken; bidprentjes; gedenkalbum huwelijk prins Bernard-prinses Juliana;

prent 50-jarige regering
koningin Wilhelmina 1948.

- * Van J.Zanderink, Denekamp:
dialectboek.
- * Van fam.Bult, Denekamp: 15
schoolfoto's, 20 foto-nega-
tieven.
- * Van fam.Snijders, Denekamp:
2 kranten mei 1945; liede-
renboekje bevrijdingsfeest
1945.
- * Van J.Hagel, Denekamp: 4
foto's pony-rommelmarkt 1989.
- * Van fam.Rikkink, Denekamp:
schoolrapportboekje 1937;
schrift met gedichten en
liedjes; 3 foto's; 1 per-
soonsbewijs; 1 briefkaart
mei 1940 (beschreven).
- * Van fam.Kamphuis, Denekamp:
1 knipmuts.
- * Van fam.Gosemeijer, Denekamp:
1 leesboekje 1941; 1 aard-
rijkskundeboek (meisjes-
school 1935).
- * Van dhr.J.Grobbe, Oldenzaal:
tijdschriften Gens Nostra,
jaargangen 1971 en 1973.
- * Van zusters St.Nicolaasstich-
ting, Denekamp: doos met
studie- en andere boeken.

J.A.den Ouden.

DENEKAMP CULTUREEL OP DREEF IN LÖNINGEN

Onder de titel "Denekamp
bringt Nederland" verzorgden
verschillende culturele groe-
pen uit Denekamp op zaterdag
4 november 1989 een folklоре-
avond in het stadstheater
Forum van het Duitse Löningen.
In de vorige aflevering van
't Onderschoer schreven we
daarover reeds.
Löningen telt 12000 inwoners,
bestaat uit vier kerkdorpen,
ligt aan de rivier de Hase en
is 75 km verwijderd van Dene-
kamp en te bereiken via de-
zelfde E233 die ook door Dene-
kamp loopt.

Op uitnodiging van het gemeen-
tebestuur van Löningen waren
hierbij als gasten aanwezig
raadsleden van Denekamp, burge-
meester Willeme en gemeentesec-
retaris Borgman, alsmede leden
van de Commissie voor Cultuur
en Partnerschap.

Een goed gevulde zaal kon drie
uur genieten van deze door on-
ze Stichting Heemkunde georga-
niseerde avond, waaraan door
ruim 150 personen uit Denekamp
medewerking werd verleend.

Overal in Löningen hingen af-
fiches waarop stond "Denekamp
bringt Nederland" en "Hollän-
discher Folklore-Abend gestal-
tet von der Stichtung Heemkunde
Denekamp". Een goed stuk pro-
motie voor Denekamp, wat ook
VVV-Directeur Paul Wiefferink
vond, die eveneens als gast
aanwezig was en van de gele-
genheid gebruik maakte de
fraaie meerkleuren folder van
de VVV-Denekamp aan de bezoek-
ers uit te reiken. Onze Stich-
ting speelt hiermee al aardig
in op open grenzen in 1992.

Als presentator van het pro-
gramma trad op Heinz Diersel-
huis.

Medewerking aan het ruim drie
uur durende programma werd ver-
leend door De Muziekvereniging
De Eendracht, De Mölndansers,
het Denekamps Mannenkoor, de
midwinterhoornblazers Peter
Leusman uit Breklenkamp en Jos
Wintels uit Denekamp, de bari-
ton Theo Kruse, aan de vleugel
begeleid door Nardy Goorhuis,
Tonny Bonnes, alsmede onze
Stichting Heemkunde d.m.v. een
dia-presentatie en een voor-
dracht in de moedersproake,
door ons bestuurslid Wim Nij-
huis en Helene Boink-Wagenvoort.

Denekamps burgemeester Willeme
ging in zijn toespraak in op de
zin van vriendschapsbanden over
de grens, waarbij taal en af-
stand nogal eens een remmende
rol kunnen spelen. "Meer onder-
linge contacten tussen inwoners
van verschillende landen kunnen
worden bevorderd door meervou-

dig onderricht in vreemde talen"; zo stelde Willeme, die dit juist met het oog op open grenzen in Europa van groot belang achtte, eraan toevoegend dat open grenzen ook verder naar het Oosten toe nodig zijn. Burgemeester Willeme benadrukte dat partnerschap en vriendschap tussen plaatsen niet opgelegd moet worden door de politiek, maar dat deze van onder af moet ontstaan. "Het dient een aangelegenheid te zijn van mens tot mens, aldus Willeme, die tot slot de Heimatverein Löningen en de Stichting Heemkunde Denekamp dankte voor het gezamenlijke initiatief voor deze folklore-avond. Hij sprak de wens uit dat dit niet het einde zou zijn van een activiteit maar het begin.

Als herinnering bood hij plaatsvervangend Stadtdirektor Benken van Löningen, die burgemeester Wesselmann verving, een in brons gegoten köttelpeer aan, waarbij hij stelde dat Denekamp zich zou "revancheren".

Voorzitter Herman Benneker van de Stichting Heemkunde Denekamp bedankte Löningen voor de gastvrije ontvangst en de medewerkers voor de geweldige avond van muziek, dans, zang en voordracht. In het bijzonder bracht hij dank aan het comité dat de avond georganiseerd had. "U allen hebt Denekamp en haar culturele leven tot over de grens uitgedragen", aldus Benneker, die de wens uitsprak dat het niet bij deze folklore-avond zou blijven, maar dat de betrekkingen tussen Löningen en Denekamp nog lang blijven voortbestaan. Als dank voor de gastvrijheid bood hij Löningen een midwinterhoorn aan.

In zijn dankwoord stelde voorzitter Heinz Siemer van de Heimatverein Löningen dat muziek de taal van de wereld is, welke niet "vertaald" hoeft te worden. Hij sprak de hoop uit dat de bestaande vriendschapsbanden tussen beide heemkunde-

instellingen -en vooral ook anderen- verder gestalte kunnen krijgen. Als aandenken en om dit te stimuleren bood Siemer de Stichting Heemkunde een schilderij aan, waarop een brug was afgebeeld, bedoeld als symbolische verbinding tussen Denekamp en Löningen.

Het organiserend comité kan terugzien op een bijzonder geslaagde avond, als resultaat van ruim een half jaar intensief werk, waarmee "Grenzenloos Europa 1992" een stukje dichterbij is gebracht.

H.Boink.

ONZE NAJAARSBIJEENKOMST

Voor een goedgevulde zaal van hotel Knippers vertoonde de Heimatverein Metelen op maandagavond 13 november 1989 een door enige van haar leden gemaakte film.

In deze film kwamen oude gewoonten, werkzaamheden en gebruiken aan de orde die in Metelen één à twee generaties geleden nog alledaagse praktijk waren.

Voor vele aanwezigen waren de beelden herkenbaar, omdat ze verschillende van de vertoonde gebruiken zelf nog hebben meegemaakt hier in Twente.

Een huisslaching, ploegen, eggen, zaaien, oogsten en dorsten van rogge, takkebossen maken, melk karnen enz. verder kinderspelen als hoepelen, hinkelen, tolleren en knikkeren. Ook kon men zien hoe twee weken voor pasen, de stokken voor de palmpasen werden gezocht en klaargemaakt en hoe oud en jong op palmzondag in processie buiten rondtrok. Zou zo'n processie daar heden ten dage nog rondtrekken op palmzondag?

De voorzitter van de Heimatverein Metelen, Paul Mensing, lichtte vooraf en in de drie pauzes een en ander toe. Uit zijn woorden begrepen we dat

men in Metelen op zijn tijd graag een glaasje lust, maar dat het aantal genuttigde borrels, te zien op de film, over enige jaren -de opname-duur van de film- verdeeld moest worden.

Aan het begin van de avond sprak onze voorzitter Herman Benneker een kort woord, waarin hij iedereen welkom heette, in het bijzonder de aanwezige ere-donatrice en de ere-voorzitter, alsmede de gasten uit Metelen.

Aan het slot van de avond bedankte hij iedereen en bood de Heimatverein Metelen een "tuugkiske" aan als dank voor de verzorging van deze geslaagde avond.

H. Asma.

JAARBOEK TWENTE 1990

Het nieuwe Jaarboek Twente is in oktober 1989 verschenen en is verkrijgbaar bij de boekhandel. Wie bij voor-inschrijving bij onze stichting heeft besteld wordt verzocht het boek vóór 1 januari 1990 af te halen.

H. Boink.

ACTIVITEITENPROGRAMMA 1990

Volgend jaar worden er voor onze donateurs twee excursies georganiseerd en een voor- en najaarsbijeenkomst.

De voorjaarsbijeenkomst is op dinsdag 20 maart, aanvang 20.00 uur en vindt plaats in Zalencentrum Knippers te Dene-kamp. Spreker is de heer A.B. Wittgen, directeur van Natura Docet.

De najaarsbijeenkomst is medio november.

De zomerexcursie gaat volgend jaar juni naar Vriezenveen.

Voor de herfstexcursie gaan we naar het klooster Thuine in Duitsland, waar de moeder-orde is gevestigd van de zusters Franciscanessen in Nederland, waarvan het Provinciaal in Noord-Deurningen zit. Dat zal zijn eind september/begin oktober.

Definitieve data en tijdstippen worden tijdig in 't volgende Onderschoer bekend gemaakt.

Voor deelname aan de excursies worden alleen de vervoerskosten in rekening gebracht. De rest is dus kosteloos voor u.

H. Boink.

ANTOON GROENEVELD SCHENKT UILENKASTEN

Dat vond ik nou nog eens de moeite waard. Antoon Groeneveld heeft vijftien door hem zelf gemaakte fraaie uilen- en torenvalkkasten geschonken aan onze Stichting Heemkunde. Dat is haast meer dan een "dankje" waard. Heel hartelijk bedankt, Antoon, voor de schenking waarmee we de natuur weer een handje kunnen helpen. Want dat het nog hard nodig is, heb jij heel goed begrepen.

W.A.J. Nijhuis.

VOOR U, DOOR U

Deze rubriek is bedoeld als contactmogelijkheid met en voor onze lezers, waarbij met name gedacht is aan vragen, opmerkingen en suggesties. Daarnaast biedt deze rubriek de redactie ook de mogelijkheid vragen aan u te stellen.

Zoals de vorige keer reeds was aangekondigd zouden we in deze aflevering ingaan op de brief die we hebben ontvangen van de familie Remerink-Mensink uit Denekamp.

Men schrijft ons: "Als het Onderschoer door de bus komt wordt dat direkt gelezen. Wij kwamen tegen een stukje van Bernard Suskind. 't Heerke" woonde aan de Oldenzaalsestraat. Had een slagerswinkel. De oude baas hebben we goed gekend en Edo zijn zoon ook. Onze vraag: "Waar komt Bernard Suskind vandaan?"

Bij ons weten was Edo nooit getrouwd. Of hebben wij de verkeerde familie voor.

Wat is een klungelgat? (Zo stond in 't Onderschoer 2/89-H.B.). Mijn overleden vader sprak altijd van: wat bis toch nen klungelkoont. Is iemand die niet met het werk kan opschieten. Wat bis toch an het klungelen. Of: was met de haand terecht zets smits met de veut (of t gat) weerum. Met "freanske" wordt bedoeld: hinneken van een paard of de

roep van een paard naar een ander

Tot slot wordt in de brief van de familie Remerink nog gevraagd of we wel eens gehoord hebben van: "Den hef mear leedn dan de winterrogge op t laand". Me dunkt een mo ie oproep voor onze lezers om hier tijdens de feestdagen eens met elkaar over te praten. Dan komen er zeker nog wel meer van dat soort zegswijzen naar boven. Plezierig zou het zijn er ons ook iets van te laten horen.

De door de familie Remerink gemaakte opmerking over 't Heerke is terecht. De betreffende Bernard Suskind uit New York kan geen kleinzoon zijn van 't Heerke". Naar alle waarschijnlijkheid was z'n grootvader Hermannes Suskind, een broer van Abraham Suskind ('t Heerke).

Deze Hermannes was koopman en gehuwd met Johanna Heckscher. Hun zoon Izaäk Salomon is in 1919 naar Lingen vertrokken en eerder genoemde Bernard Suskind is in Lingen geboren.

Wist u dat de klok in de toren van de Tilligter kerk ook al een grote eik als "klokkestool" heeft gehad. De boom stond en staat bij een schuur op het erf, waar nu Ribberink woont. In de betreffende schuur werden ten tijde van de bouw van de huidige kerk in 1916 de diensten gehouden. De klok was afkomstig uit het oude waterstaatskerkje, dat is afgebroken. Onze vraag is: wie heeft nog een foto van dit eerste kerkje van Tilligte?

Van mevrouw E. Bos-Hermelink uit Oldenzaal, geboortig uit Denekamp, ontvingen we het volgende gedicht op kerstmis. En natuurlijk in de moedersproake, zoals mevrouw Bos-Hermelink die zo graag gebruikt.

Kerstoaevend

Wanneer het duuster is en nich mer vroom,
doo 'k aait um t hoese de bleend too.
Mear n Kerstoaevend nich, t is beschreavn en zegt:
op dizzen oavend wodt veur n ieder toch lecht.

Ok wiej weelt oons alin good bezinn,
want t lecht zal schienn van boeten en binn.
Wakker wil wiej bliavn nen héén zett.
want kôw vrede kriegn in oons hert...
weer leefd geavn an alle leu op eard.
Men veult zich weer gelukkig, das wat weard.
t Kerstkind wôd vannacht ja geboarn.
de verlossing noabiej en gin means verloorn.

Doarum, doot op n Kerstoaevend nich dich de gedienn loat noe in elk hert t lecht weer schienn.
En.. is het Kerstkeend noe eenmaal doar...
maakt er dan n fijn feest van dit jaar.

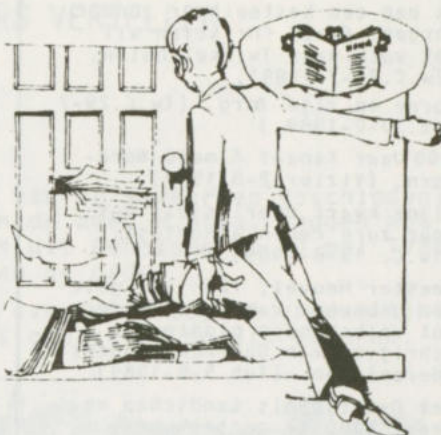
Van mevrouw Bor-Ottenhof uit Oldenzaal, welke zich onlangs aanmeldde als donatrice van onze stichting, ontvingen we een brief waarin ze o.a. haar herinneringen beschrijft aan haar jeugd, die ze in Denekamp heeft doorgebracht. In het volgende Onderschoer zullen we het verhaal van mevrouw Bor publiceren.

Samenstelling: H. Boink.

Gebruik van dialect geeft de mensen het gevoel bij elkaar te horen.

UIT DE KRANT VAN NU

In het afgelopen kwartaal zijn uit de regionale kranten verschillende berichtjes voor u genoteerd. Deze artikelen zijn allemaal uitgeknipt en worden bewaard om te raadplegen.

De gebruikte afkortingen staan voor: Tw.C.: Twentsche Courant; Tub.: Dagblad Tubantia; Vizier: Vizier op Noord Oost Twente; Nbl.v.Old.: Nieuwsblad voor Oldenzaal en omgeving.

Heemkunde Denekamp rijdt met replica St. Nicolaaskerk mee in optocht eeuwfeest Metelen. (Tw.C.20-5; Tub.23-5-1989).

Oldenzaal en Ootmarsum telden vorige eeuw meeste "beroemdheden". (Tub.27-5-1989).

Flugschriften toen krant nog geen gemeengoed was. (Tub.3-6).

De geschiedenis van een bakhuis in aangepaste stijl. (Tub.6-6-1989).

Interessante expositie over 100 jaar kanaal Almelo-Nordhorn in museum Huize Keizer Denekamp. (Tw.c.8-6; Tub.8-6; Nieuwsbl. 27-6-1989).

Tentoonstelling met historische vondsten uit Albergen en omgeving. (Tw.C.8-6-1989).

Expositie over: "De kinderen van Twickel". (Tub.15-6-1989).

Hoe de kinderen van Twickel zich vroeger vermaakten. (Tub.16-6-1989).

Grensoverschrijdende volksverhalen: De duivel steelt graag spek op de pastorie. (Tub.17-6-1989).

Ad Verlinde, provinciaal archeoloog, werkt voor de bulldozer uit. (Tub.17-6-1989).

Fotografie nu 150 jaar oud. Expositie in Palthehuis te Oldenzaal. (Tw.C.22-6; Vizier 28-6-1989).

Een poging om de kunst van het vertellen nieuw leven in te blazen. Een project van de Culturele Raad van Overijssel. (Tub. 23-6-1989).

Prediker Plechelmus houdt historici nog altijd bezig. (Tub. 24-6-1989).

Biologische landbouw wint terrein. (tw.C.27-6-1989).

Nergens in Europa is de grond zo rijk aan fossielen als in Losser. (Tub.1-7-1989).

In rubriek "Vespertied": De oudste pastoor van Twente 50 jaar priester. Tilligte viert feest. (Tw.C.8-7-1989).

Deventer krijgt primeur van Nederlandse verhalenmarkt. (Tw.C. 8-7-1989).

Op tekening uit 1737 is toren r.k.kerk van Ootmarsum goed te zien. (Tw.C.15-7-1989).

Ik ben een kasteelheer zonder zorgen. Graaf Christian wil het volk naar Twickel halen. (Tw.C.22-7-1989).

Borne en zijn Borg. (Tw.C.29-7 Tub.30-9-1989.)

100 Jaar Kanaal Almelo-Nordhorn. (Vizier 2-8-1989).

Bijna kwart Overijssels bos door zure regen aangetast. (Tw.C. 15-8-1989).

Meester Heuvel, 125 jaar geleden geboren. Van onderwijzer tot volkskundig pionier en schrijver van Oud-Achterhoekse boerenleven. (Tub.5-8-1989).

Het Overijssels Landschap no-teert 5000ste contribuant. (Tw.C.+Tub.17-8-1989).

Expositie over historie van Volthe in het Everlo. (Tub. 18-8-1989).

D.E.Z. (een zinkverbinding) verlengt levensduur van boeken met 20 generaties. (Tub.19-8).

Archief Herinckhave en de inventaris Overijsselse Ridder-schap ontsloten. (Tw.C.19-8+ Tub. 26-8+Tw.C.16-9-1989).

Eeuwenoude heide door de zure regen vergrast. (Tw.C.22-8).

Bramenooft nog nooit zo groot als dit zonnige jaar. (Tub.26-8-1989).

Boekwiteitteel gaf imkerij in vroegere eeuwen een stimulans in ons land. (Tub.26-8-1989).

Weer cursussen Twents van Kreenk vuur de Twentse Sproak. (Tw.C.24-8+Tub.9-9-+Vizier 30-8-1989).

Ook al in 1663 een mestwet. Rubriek "Oet de noaberschap" (Tw.C. 26-8-1989).

In Twente 71 mm regen in de nacht van zaterdag 26 op zon-dag 27 augustus 1989. (Tub. 28-8-1989).

Karakteristieke vennen in Overijssel verzuurd. (Tw.C. 29-8-1989).

Landbouwmuseum op grond bij Na-tura Docet. (Tub.30-8+Tw.C. 30-9-1989).

Münster trots op nieuwe stads-museum. (Tw.C.1-9-1989).

Brandehofmolen in Denekamp laat de wieken weer draaien. Familie Borgelink draagt molen "om niet" over. (Tub.2-9-1989).

J.ten Hoopen wijst mensen de weg in de natuur. Op stap met natuurgids van het Overijssels Landschap in het dal van de Mosbeek. (Tub.2-9-1989).

Bestaat er misschien toch een rijke tak van onze familie? Een artikel over genealogie. (Tub.9-9-1989).

Viemheupe weg uit plattelands-beeld. Bouw roggemijten op akker met waterloage, konten en poppe, stukje vakwerk. (Tub.9-9-1989).

Nederlandse baron Von Bönning-hausen na 70 jaar terug op zijn Duitse burcht in Nienborg. (Tub.9-9-1989).

Volksverhalen geen leidraad voor archeologie. (Tw.C.9-9-).

Verzuiling kenmerkte verzet in het oosten. Een artikel n.a.v. het verschijnen van een boek over de illegaliteit in Twente en het aangrenzende Salland in 1940/45. (Tub.12-9-1989).

Diemenwereld's nachts actiever dan we denken. (Tub.30-9-1989).

Vogels tellen, 12 uur tureluren op zondag 8 oktober 1989). (Tub.30-9 + 9-10 + Tw.C.9-10).

Afscheid Adr. Buter als direc-teur twente Akademie. (Tub.4-10 + Tw.C.6-10-1989).

Grenslandmuseum (in Dinxperlo): leven, werken en smokkelen. (Tub. 7-10-1989).

De man van Mander en Klöpkes bij Gelderman. (Tw.C.7-10-1989).

Raad van Losser beslist gauw over restauratie steenfabriek. (Tub.11-10-1989).

In rubriek "Vespertied": Het einde van een tijdperk. Laat-ste nonnen verlaten het St. Gerardus Majella ziekenhuis in Hengelo (o). (Tw.C.14-10-1989).

H. Asma.

DE DAMES MULDER'S VERTELLEN

In een gesprek, dat de leden van de werkgroep geschiedenis, mevrouw F.Koopman-Blokhuis en de heer H.Asma, hadden met de dames Bets en Mies Mulders uit Denekamp op 30 mei 1986, kwamen diverse onderwerpen aan de orde.

Het hierna volgende artikel, over de vroegere vrouwelijke jeugdbeweging in Denekamp, is gebaseerd op dit gesprek.

In het begin van de jaren dertig werden wij, samen met Jo Veldman, door kapelaan Van Dieden van de St.Nicolaas-parochie gevraagd naar een vergadering in Enschede te gaan. Daar zou professor Frenken uit Breda spreken over de nieuwe jeugdbeweging "de Katholieke Jonge Vrouwen" (K.J.V.). Die jeugdbeweging bestond toen al en had reeds een heleboel leidsters, dat waren de catechisten van de Eucharistische Kruistocht in Breda.

Dergelijke catechisten hadden de leiding in de oostelijke bisdommen. In het westen van het land was als jeugdbeweging de Graal en hier was het de K.J.V.

We gingen met zijn drieën naar de vergadering in Enschede en waren na afloop zeer enthousiast. Om nader kennis te maken met de jeugdbeweging gingen we een tijdje later, opnieuw met ons drieën, naar kasteel Bouvigne bij Breda. We werden daar erg goed ontvangen, het was prachtig weer en we logeerden in het kasteel. Er was een prachtige tuin en het eten was er heerlijk. Kortom het was net een sprookje. Er werd veel gepraat en ook van daar kwamen we vol enthousiasme terug. Kapelaan Van Dieden had toen al een groep meisjes voor het patronaat en deze groep, zo was de bedoeling, zouden de eerste leden zijn van de op te richten K.J.V. in het dorp, die bestemd was voor meisjes vanaf 16 jaar.

Eerst kwamen we bij elkaar in een of ander lokaal, maar na ongeveer een jaar vond de toenmalige pastoor Knuif het goed dat er een apart gebouw zou komen voor deze jeugd.

Van deze pastoor kregen we trouwens alle medewerking. We mochten zelf uitzoeken en vertellen hoe we het gebouw wilden hebben. Zodoende hebben we eerst in Brabant in diverse plaatsen gekeken naar soortgelijke gebouwen. Daarna heeft architect Sombekke de tekening gemaakt en er onze inzichten en wensen in verwerkt. In 1931/1932 kwam het K.J.V.-gebouw aan de Ootmarsumsestraat klaar. Het gebouw dat er nog steeds staat, is nu in gebruik als accountantskantoor van Ter Hart en Stegeman. Beneden was een grote zaal. Een gedeelte hiervan noemden we de Mariakamer. Deze was heel mooi ingericht. Daarachter was een keukentje, een gang en er waren twee clubkamers, verder was er nog een K.J.M.-zaal. Met de K.J.M., de Katholieke Jonge Meisjes, zijn we ook al snel begonnen.

Bets was hoofdleidster van de K.J.V. en Mies, die ongeveer 8 jaar jonger is, van de K.J.M.

De K.J.M. was er voor de meisjes vanaf de twee hoogste klassen van de lagere school en dan tot 16 jaar.

Van de jeugdbeweging waren we in die tijd bezeten. We hadden haast geen zomerjurken nodig, want we liepen bijna altijd in uniform.

Cursussen, bijvoorbeeld in rei-dansen, werden vaak in Hengelo gegeven, bij voorkeur op zondag. We gingen er op de fiets naar toe.

Jarenlang zijn we vrijwel geen avond thuis geweest. Ge-regeld was er wat te doen.

Het kwam ook wel eens voor dat we, bijvoorbeeld na een mis, gingen ontbijten in "ons" gebouw. Dan moesten we dus bestek en serviesgoed hebben. We hadden wel veel mogen aanschaffen van pastoor Knuif, maar bij zo'n gelegenheid kwamen we toch wel eens wat tekort, en dat kwam dan van de familie Mulders. Dat kon toen gemakkelijk, want we woonden dicht bij het gebouw. Ons oude huis stond namelijk op de plaats waar nu Hermelink z'n meubelzaak heeft. Maar zo nu en dan moest er toch nog wel eens wat worden aangeschaft. Wij kunnen ons nog herinneren, dat we op een dag voor een soort forum moesten verschijnen, omdat we onze inkopen niet bij de Denekampse middenstand zouden hebben gedaan, maar bij de Hema. Toen kwam Walter Meijerink kijken met nog iemand en wij zeiden dat ze alles mochten nazien, maar dat we slechts één artikel bij de Hema gekocht hadden, namelijk papieren servetjes. Iemand had natuurlijk uit de school geklapt.

Van alles hebben we gedaan in ons gebouw, ondermeer fi-

guurzagen, kerstkribben en paasfiguren maken.

Verder hadden we iedere week een godsdienstles van kapelaan Van Dieden en die deed dat heel mooi.

Wij spreken nog wel eens met vrouwen, die vroeger lid zijn geweest van een der twee verenigingen en die zijn nog steeds vol lof en denken nog met veel plezier terug aan die tijd. Er heerste ook altijd een prettige sfeer en er was nooit ruzie.

Een keer per jaar, hadden we installatie van nieuwe leden. Dat was altijd een groot feest. 's Morgens een heilige mis, die we zelf zongen en waarbij Mies het orgel bespeelde. We kennen nu nog al de missen, die we toen zongen en alle Maria-gezangen. Bij zo'n installatie kwamen de nieuwe leden aan de communiebank, waarbij ze van pastoor Knuif het insigne ontvingen. Alle uniformen van de leden van zowel de K.J.M. als de K.J.V. werden bij ons thuis gemaakt door Jans Grunnekemeijer; dagenlang zat ze achter de naaimachine. We konden de uniformen wel bestellen in Breda, maar dat zou veel te duur worden, want het was toen een slechte tijd. Bij ons thuis kon alles. Onze huishoudster Anna (Wargers) was zeer geschikt en vader vond alles ook goed.

Beige blouse en blauwe rok was het uniform van de K.J.V., terwijl de leden van de K.J.M. bruine uniformen droegen. Mies had als leidster bovendien een grote hoed. Er zijn helaas geen uniformen of insignes bewaard gebleven. (Misschien nog wel ergens bij oud-leden?-H.A.)

Beide verenigingen waren onderverdeeld in ondergroepen met groepsleidsters, die de leden zelf konden kiezen, dus een democratisch systeem. Geregeld hadden we vergaderingen met leidsters en groepsleidsters. Op een gegeven moment hadden we wel zo'n 300 meisjes als leden.

Op het feest van Christus Koning, dat in die tijd in oktober werd gevierd, hielden we altijd een grote optocht, 's avonds na het lof in de kerk, dat we zelf zongen. Tijdens de optocht had elke deelnemer een brandende fakkel in de hand.

In de zomer hielden we elk jaar een grote fancy-fair in gebouw Concordia. In maart begonnen we al diverse grote firma's aan te schrijven om aan reclamemateriaal te komen. Dat gebruikten we voor het maken van prijsjes. Zo kregen we wel eens een doos met allemaal kleine tubetjes tandpasta, een doos tandenborstels of een zak met stukjes zeep.

Van De Gruyter kregen we eens 100 chocoladerepen met een brief erbij van mijnheer De Gruyter zelf, waarin hij schreef: "Ik heb uw broer (pastoor dr. H. Mulders-H.A.) ontmoet in Rome en alleen omdat ik uw broer ken, stuur ik deze chocoladerepen, want het is niet onze gewoonte, zo iets te doen". Dat vonden we nog wel leuk, zo'n reactie. Al deze dingen moesten worden ingepakt. Tenslotte lag de hele zolder vol met pakjes, zodat het wel Sinterklaas leek. Later gingen al die pakjes in een grote grabbelton, die we tijdens de fancy-fair gebruikten.

Bij het inrichten van Concordia voor deze gelegenheid, werden we meestal geholpen door Johan Loman en Adriaan Mensink, die kraampjes timmerden en vele andere karweitjes opknaptten.

Op de toneelruimte werd drank geschonken, wat wil zeggen, limonade en koffie, daar was Mies altijd bij.

In de zaal werd een tentoonstelling gehouden van alle hand- en knutselwerken, die er in het voorgaande jaar waren gemaakt. Deze spullen waren ook te koop.

Het was altijd heel erg druk tijdens zo'n fancy-fair. De mensen hingen er met de benen uit. Ondanks het feit dat we er heel lang vreselijk druk mee waren geweest gaf het ons wel veel voldoening.

Ook hadden we elk jaar een busreisje, daar spaarden we voor. De eerste keer gingen we naar het Kuhr-Park in Bentheim.

Geregeld waren er ook vergaderingen of bijeenkomsten van leidsters in de veehallen van Den Bosch of in Nijmegen. Omdat er ook wel eens groepsleidsters meegingen waren we soms met een behoorlijk grote groep.

Bij ons in het K.J.V.-huis kwamen ook wel eens leidsters uit andere plaatsen om te kijken hoe ons gebouw was ingericht en hoe de organisatie hier was opgezet en vaak waren ze jaloers op ons. Sinterklaas en het Kerstfeest vierden we ook gezamenlijk, eigenlijk alle feesten die er zo door het jaar waren. Op de Kerstavond voerden we steeds kerststukjes op in Concordia, dat waren ook prachtige avonden. We voerden ook wel eens liturgische stukken op met levende beelden, zang, gebeden en declamaties. Toen prinses Beatrix geboren is, hebben we een groot kleed gemaakt met daarop allerlei afbeeldingen van typisch Twentse gebruiken.

Allemaal gingen we om de beurt aan het borduren; mevrouw

Van der Heijden, de vrouw van de toenmalige burgemeester, deed er aan mee, evenals enige joodse vrouwen.

Elke week hadden we zangles, wat we kregen van zuster Wunibaldis, een van de onderwijzeressen van de meisjesschool. We gaven ook zanguitvoeringen. Zo hebben we eens de bloemencantate van Catharina van Renesse opgevoerd, waarbij alle kinderen als bloemen verkleed waren. Concor dia was toen vol. Ook hebben we eens een keer een prachtige dans gemaakt op het "Rorate Coeli", (een adventsge- zang-H.A.), iedereen met paarse sluiers om.

Eens per week was er een algemene bijeenkomst en verder waren er aparte groepen voor het handwerken, voor de zang enz.

Het gebouw was voortdurend geheel of gedeeltelijk in ge- bruik. Wij zelf waren er meest wel drie avonden in de week.

In ons keukentje konden we koffie zetten en afwassen. Soms stonden er wel honderd koppen en schotels te wachten op een afwasbeurt.

Voor de kooklessen gingen we naar het klooster in Noord Deurningen. Die lessen kregen we daar van zuster Everarda. Ook voor naai- en mandolinelessen konden we in Noord Deurningen terecht. Voor deze laatste lessen kwam een le- raar uit Nordhorn.

Je deed er eigenlijk van alles. Zo heeft Mies nog trom- mellessen gehad van Hekke. Dat was in de hal van de oude meisjesschool.

Omdat we zo vaak meeliepen in optochten, zou het in de maat lopen een stuk gemakkelijker zijn als we een trommel gebruikten. Ik weet nog dat ik voor de eerste maal met een trommel gelopen heb en dat we toen in optocht gingen naar het klooster in Noord Deurningen.

Toen we in de laan liepen, van de straat naar het huis, kwamen alle biggetjes die aan weerszijden in de weiden liepen, naar de straatkant gelopen. Ze dachten zeker dat er met een emmer gerammeld werd en dat ze voer kregen.

Verder kan ik me nog herinneren dat Jo Visschedijk nooit in de maat kon lopen zodat, wanneer je achter haar liep, je zelf ook in de war kwam. Zodoende moest Jo steeds achteraan lopen.

We maakten het gebouw zelf ook schoon. Op zekere keer

waren wij tweeën naar Rome. Toen hebben anderen het hele K.J.V.-huis schoongemaakt. Normaal hielpen wij beiden daar ook bij mee. Toen we terugkwamen zeiden ze: "Wij in de toiletten kruipen en jullie naar de paus".

We hadden een heel dik boek met verslagen van vergaderingen, krantenknipsels, foto's van alles stond erin, maar we zijn het kwijt. Eens in de veertien dagen stond er minstens wat over ons in de krant.

De jaren van 1931 tot 1938 vonden wij een heerlijke tijd met de jeugdbeweging. In 1938 zijn we er, niet op een leuke manier, mee opgehouden. De toenmalige kapelaan Bolscher vond dat we er te oud voor werden. Er waren in onze tijd wel zo'n twaalf onderwijzeressen als leidster; behalve wij ondermeer Truus Benneker, Jo ten Breul, Dinie Weerkamp, Jo Hassink, Betsie Veldman, Heleen en Margo Bernink. Later wilde men liever geen onderwijzeressen meer. Men was bang dat het allemaal te schools werd, het moest wat meer speelser worden en vrijer. Maar wat wil je? In onze tijd waren de onderwijzeressen hier vrijwel de enige vrouwen die wat meer opleiding genoten hadden.

Tot zover het verhaal van de dames Bets en Mies Mulders uit Denekamp over de vroegere vrouwelijke jeugdverenigingen in Denekamp en hun (grote en belangrijke-H.A.) rol daarin, dat is opgetekend door

H. Asma.

Uit: VVV-gids Denekamp (1905).

Wed. G. J. Blokhuis

Manufacturen — Kruidenierswaren.

Levert de bekende lekkere

Twentsche eieren

per postpakket tegen zeer billijke prijzen.

Steeds voorradig „DE GROENE BESTEEDSTERS.”

ONZE STRAATNAMEN

In een reeks korte afleveringen in dit blad zal elke keer een aantal straatnamen, welke in de gemeente Denekamp voorkomen, beknopt worden verklaard. De tussen haakjes geplaatste datum geeft de datering weer van het besluit van de gemeenteraad, waarbij de betreffende straatnaam is gegeven.

Op deze wijze wordt gehoopt op de duur een volledig overzicht te krijgen.

De serie staat onder redactie van: H.Boink, W.A.J.Nijhuis en J.A.den Ouden.

Dennenweg te Lattrop (20 december 1969).

Genoemd naar de prachtige grove dennen die daar vroeger voorkwamen. De grove den Pinus Sylvestrisch, neemt de eerste plaats in onder de Europese dennen en misschien zelfs nummer één van de hele wereld. Mogelijk is het ook de mooiste van allemaal.

Hoe grauw de dagen 's winters ook zijn, er hangt altijd een warme gloed over de schilferende rode schors. In de gegroefde naalden vindt men alle tinten van licht - zee en donkergroen tot blauw. Maar niet alleen de rijkdom aan kleurschakering, ook de vorm, de gestalte, de harsig geurende takken en de jonge kegels maken de boom tot een wel bijzondere vreugde.

Het natuurlijk verspreidingsgebied reikt van Siberië tot de Schotse Hooglanden, van Scandinavië tot de Middellandse Zee en ook in dit opzicht is de grove den uniek.

Als enige Europese soort heeft hij de IJstijd overleefd.

Diekmanweg te Denekamp (18 maart 1969).

Uit verkregen informatie is de weg genoemd naar de eerst-aanwonende hier, "Diekman" geheten.

In het volkstellingsregister van 1839 van Denekamp is opgetekend dat in de "buurtschap Denekamp", waarin deze weg was gelegen "Berend Dijkman" woonde, afkomstig uit Welbergen (B.R.D.). Door een huwelijk van een vrouwelijke nazaat werd het later Groeneveld.

Diepengoor te Denekamp (18 april 1975).

Ontsluitingsweg van de woonwijk Diepengoor, die medio 1975 is gebouwd. Vroeger was dit gebied gedeeltelijk

moerassig, in de volksmond "'t Diepangoor" genoemd. Samen met 't Goor vormde dit gebied het laagtegebied aan de oostzijde van het dorp Denekamp.

In 1939 werd hier de eerste rioolzuiveringsinstallatie van Denekamp geplaatst, voor die tijd een hyper moderne constructie, die de landelijke pers haalde: "Denekamp klopt een stad als Utrecht". Hoewel men toch vaak klaagde over stankoverlast. Tot begin 1970 werd deze zuiveringsinstallatie gebruikt. Ook was hier de gemeentelijke vuilstortplaats, welke tot medio 1968 werd gebruikt.

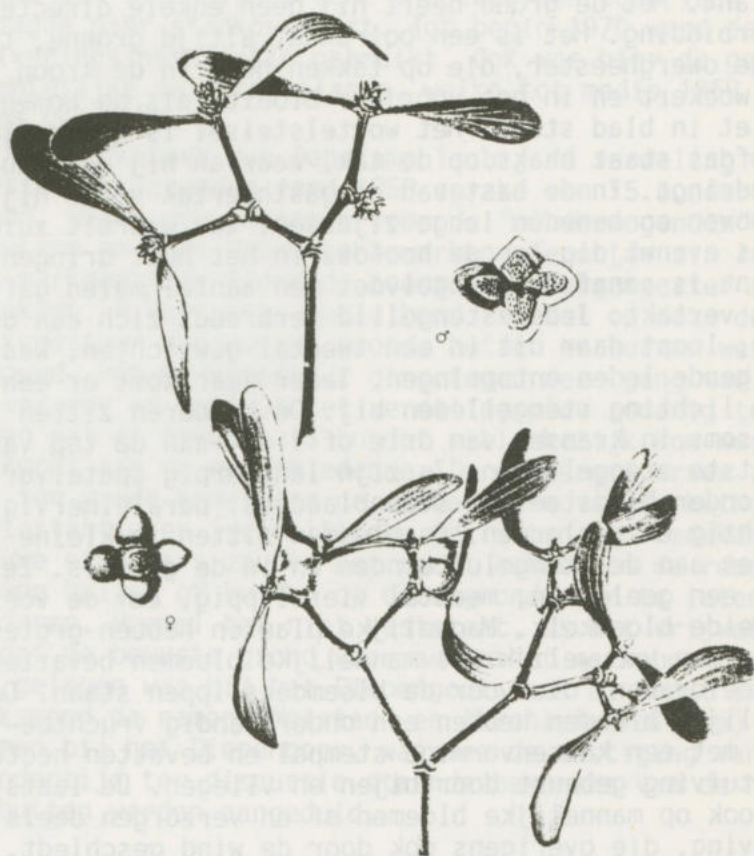
In het markeboek van Denekamp is bij de verdeling van de woeste markegronden rond 1850 sprake van 15 bunder markegrond, welke men bestemde voor de "minvermogenenden" van Denekamp om deze grond te bewerken. Tegen de zin in van het markebestuur stond de toenmalige burgemeester van Denekamp, H. Warnars, oogluikend toe dat op deze door het markebestuur aangewezen grond, hutten en huizen werden gebouwd. Het markebestuur ging tegen deze gang van zaken in verweer en besloot het verdelingsplan zodanig te wijzigen dat de bewuste 15 bunder publiekelijk kon worden verkocht aan de meestbiedende. De opbrengst ervan zou dan ten goede komen aan de armbesturen van de katholieke, protestantse en israëlitische gezindten van Denekamp. De nieuwe eigenaars zouden het recht hebben om de reeds gebouwde huizen of hutten op deze grond weer te laten verwijderen. Hoewel het niet vaststaat, is het vrijwel zeker zo dat de bewuste grond, waarvan in het markeboek sprake is, gelegen was bij het Diepangoor, ook al omdat in de volksmond de namen "Neistad" en "Klonie" (kolonie) voorkwamen bij het Diepangoor, waarmee de vestiging van de toendertijd ter discussie staande bewoners van de huizen en hutten werden aangeduid.

De invloed van de mens op de natuur
is nu zo groot,
dat hij de soorten-samenstelling
mede bepaalt.

DE MARETAK

De maretak (*Viscum album*) is wel een heel bijzondere plant. Met de grond heeft hij geen enkele directe verbinding. Het is een bolronde, altijd groene, tweehuizige dwergheester, die op takken hoog in de kroon van bomen woekert en in het voorjaar bloeit, als de bomen nog niet in blad staan. Het wortelstelsel is kamvormig; de hoofdas staat haaks op de tak, waarvan hij het hout binnendringt. In de bast van de gastheertak vormt hij naar boven en beneden lange zijassen, van waaruit zuigwortels evenwijdig aan de hoofdas in het hout dringen. De plant is vanaf de stengelvoet een aantal malen gaffelvormig vertakt. Ieder stengellid verbreedt zich aan de toppen, loopt daar uit in een tweetal gewrichten, waaraan de volgende leden ontspringen. Ieder jaar komt er een nieuwe lichting stengelleden bij. De bladeren zitten in paren soms in kransen van drie of vier -aan de top van de laatste stengelleden. Ze zijn langwerpig spatelvormig, zonder bladsteel of steunblaadjes, paralelnervig, leerachtig en geelgroen. De bloemen zitten in kleine groepjes aan de stengeluiteinden en in de gaffels. Ze hebben een geelgroen, meestal vierslippig, aan de voet vergroeide bloemkelk. Mannelijke planten hebben grotere bloemen dan vrouwelijke. De mannelijke bloemen bevatten vier meeldraden, die voor de bloemdekslippen staan. De vrouwelijke bloemen hebben een onderstandig vruchtbe-ginsel met een kussenvormige stempel en bevatten nectar. De bestuiving gebeurt door bijen en vliegen. De laatsten komen ook op mannelijke bloemen af en verzorgen deels de bestuiving, die overigens ook door de wind geschiedt.

De maretak of mistletoe behoort tot de familie van de Loranthaceae. Dit is een hele groep geslachten die ogenschijnlijk een normale levenswijze hebben, maar die toch, althans ten dele, tot de klaplopers behoren. Ze kunnen normaal assimileren. Dit wil zeggen dat ze wel organische stoffen kunnen samenstellen met behulp van eigen bladgroen, maar voor anorganische voeding op een ander zijn aangewezen, zodat ze het water met de voedingszouten onttrekken aan waardplanten.

Maretak

Dergelijke planten noemt men halfparasieten. Ze parasiteren alleen op het houtgedeelte van de wortels. Bekende voorbeelden van dergelijke planten zijn de ratelaar, de ogentroost en hengel.

De vruchten van de mistletoe rijpen pas tegen het eind van het jaar. Het is een soort steenvrucht waarvan de zaadjes met een geelachtig wit, taai slijmerig vruchtvlees zijn omgeven. Ze worden meestal door lijsters gegeten. Vooral de grote lijster (*Turdus viscivorus*) ontleend zijn soort aanduiding zelfs aan de maretak (*viscivorus* betekent mistle-eter). De vogel kan de vrucht in haar geheel opeten, waarna de kern zonder verlies van kiemkracht het darmkanaal passeert en met de uitwerpselen eventueel op een tak terecht komt. Ook komt het vaak voor dat de kiemen, die de voortplanting verzorgen, aan de vogelsnavel blijven kleven en tegen takken of stammen worden afgegreven.

De maretak komt voor in de gematigde delen van Europa en Azië en in het Atlasgebied.

Drie ondersoorten zijn bekend, waarvan er twee op naaldbomen woekeren. Alleen de laatste (*Viscum album*) komt in Nederland voor. De overgrote meerderheid van de vindplaatsen ligt in Zuid Limburg. In de rest van ons land wordt de maretak op een aantal verspreide plaatsen aangetroffen. Op de kalkrijke gebieden in Frankrijk en België komt de mistletoe nog veelvuldig voor. Bij ons is hij de laatste jaren sterk achteruit gegaan.

De naam vogellijm slaat op het gebruik van het vruchtvlees als ingrediënt van lijm, die op takken werd gestreken om vogels te vangen.

Vanouds kende men haar een godsdienstige, later een folkloristische betekenis toe. De gaffel symboliseerde de geboorte (één uit twee). Later werd de maretak gekerstend tot symbool van het Kerstfeest. In de aanvang van het jaar sneed, bij oude Gliërs, een Druïde (priester) met gouden sikkels de heilige plant van de heilige eik af, waarna ze op een wit laken werd opgevangen. Een overblijfsel van deze mythische betekenis is nog heden ten dage het gebruik van de plant bij het kerstfeest en wellicht ook de Nederlandse naam maretak ("maar" is heks). Oorspronkelijk werd aan de maretak de kracht toegekend om

de "maren" of boze geesten uit de veestallen te weren. Daarom bevestigde men in de middeleeuwen een maretakje in kerststalletjes.

In vele sagen en legenden speelt de maretak een rol. De naam "maretak", afgeleid van "mare" (kwelgeest, nachtspook of heks) zou daarop kunnen wijzen. Een oude Noorse mythe vertelt van de dood van Balder, de god van het licht en de vrede: de andere goden hadden Balder onsterfelijk gemaakt door alle dode en levende dingen te laten beloven hem geen kwaad te doen. De maretak hadden ze echter vergeten, zodat deze de belofte niet had afgelegd. Eens gebeurde het dat Loki, de boze god van vernieling en verleiding, Hödur, Balders blinde broeder, overhaalde een pijl op Balder af te schieten. Die verraderlijke pijl was gesneden uit de takken van de mistletoe. Hij trof zijn doel en doodde de beminde Balder. De verbolgen goden stelden alles in het werk om Balder aan de helle machten te ontworstelen, hetgeen hun deels gelukte. De zorg van de maretak gaven ze aan de godin van de liefde. Deze mythe zou de strijd tussen de jaarargetijden verbeelden. Balder, de zomer, wordt door de winter overwonnen, door middel van de altijd groene maretak, symbool van eeuwig leven.

Het eeuwenoude bijgeloof leeft ook nu nog voort. In Engeland bijvoorbeeld hangt men in de kersttijd, het oude midwinterfeest, de maretak in huiskamer en feestvertrek als symbool van geluk en lang leven. De traditie wil dat het geoorloofd is elke vrouw of meisje, die zich onder de mistletoe bevindt, een zoen te geven. (Ondanks de emancipatie is het niet geoorloofd dat de vrouw de man als eerste zoent.) Het zou in verband kunnen staan met de opdracht van de goden aan de godin van liefde.

W.A.J. Nijhuis.

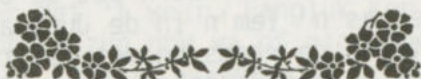
Recreatie gekoppeld aan educatie
leidt tot herstel van de relatie
mens en zijn omgeving.

NIJLONS SMOKKELEN

Overgenomen uit Parochiecontact, 3e jaargang nr.1-oktober (1949).

Parochiecontact was een orgaan van het Katholiek Thuisfront van de parochies Denekamp, Lattrop en Tilligte en was bestemd voor de Denekampse militairen in Indië.

Onder de titel "Van den Noord Deurninger loaksteen" werden in dit blad verschillende artikeltjes opgenomen die anoniem zijn. Uit informatie is gebleken dat deze geschreven zijn door de destijdsde kapelaan Harmelink.

Nich wied van de grèens warrn de laandmetters an et poalen en metken. Mörsche-Dieks hef a dacht, dat zee den laaksteen 'n luk wieder de Pruusche in hebt e'scheuwen. Al dee bochten ok, dat maakt et völs te lastig vuur de kemiezen en auseren.

Dieks dach 'n dat er wal ees smokkeld wörd. Ziene dochter Anken, dee de leste tied wat Spaanscher löp op eer peulkes van hakken, kon kottens in nen bakkersweinkel van onner de teunbaanke hen, dat soort kousen krieg 'n (nylons, mos wetten, bint kousen van hawerkaf fabriekt, zee bint bi 'j glas vuur de duur hengaon, zoadat zee de etallagiekästkes wördt van de bloate been).

Dieks, dee nich zoa dom is as et stroa van boavengeneumd kaf, däch, da 'j zukke kousen in 'n bakkerswinkel effen good boawen de teunbaank könt verkoapen, want hawermout en hawerkaf wast an d'n zölfden stengel (bi 'j ter Duus op 't laand).

O, dee schilders!

Jannoäken gung met Mörsche-Dieks, eer 'n keerl, Zoaterdag 10 September nao 't melken noar de Noard-Deurninger kèerk hen biechten. Den twee-donker höng â tusschen de de leindenbeume op de heugte van Uhlmann, 'n schilder en köster.

In de wiede zeug zee wat leu bewèèg'n, mer doe mags 't wal wetten, Jannoäken hef slechte oagen.

"Dieks, wat loopt doar "Witte Wieve?" En ze schödden op eer rad, ze dachde an de groezelverhaal'n van vrogger. En Dieks kneep de oagen önder d'n pettenspoan zoawat too en bôt fôt zeg'e: "Dan loopt er wis Heermänkes neugst". En hee trök ees good an zien smörpiepken.

"O, nee, Dieks, et sind joa allemaal schilders in eer witte oaweralls", smeet ze d'r oet.

"Schilders?" zêr Dieks, en hee har 't nog nich zegt of d'n walsmuziek golfdn van Dierselhoes oawer de stroate en op 't zölfde oagenblik kwam nen walm van vleisnat in zienen krömmen nös.

"Ik roek stêerkenvleis", geet Dieks wieder, want hee hef sinds den oorlog nen fienen rök in dat stuk van zaken. Now zeet zee et kleine wichterweerk oet de buurt zweermen um "Welgelegen" hen as n' iem'n in de Junimaond. Zee drukt eer nöskes teg'n de raams en met eer theeschölkes van oagen kiekt zee de knakwörstkes van toafel en dreinkt de borrels-met en et't van de taartens van Berning-bakker en eer oagenbräände daanst met de daansers.

"O, now begriep ik et", blêrde Jannoäken d'r oet, den iem'n zwêerm van kinder wil de köningin zeen".

Dieks stuurden stram de Johanninksweg in: "Dat zegs recht", beet hee op de taande en ineens kreeg-e nen zeunigen zet.

"O, dee twaalfhoonderd guld'n van 't schuttersfeest," zer 'e, en hee dach an de ruïne van de bewaarschool. Too ging'n ze biechten.

Redactie- en Administratieadres: P. VAN DER MAAS - DENEKAMP
PAROCHIE-CONTACT is het orgaan van de plaatselijke Afd. van Katholiek Thuisfront
van de Parochies Denekamp, Lattrop en Tilligte, Verschijnt maandelijks.
Correspondentie-adres: Grotestraat 2 - Denekamp.

TOCH NOG NE GOON KARS MIS

Het was in de haerfstdaagn van 't joar 1943, middn in 'n oorlog, dat Bearnd ne jongn kael oet Denekaamp, in de Pruus zat. He waerkn daor eargnsin 'n klaen daorp, in ne melkfebriek. Daor was he deurelu van 't arbeidsburo in Hengel henstuurt, umdat de Duutsers dachn datte daor better waerk kon doon, dan in de Denekaamper melkfebriek. Daor had he a vanof zien veertiende jaor west, tot ze hem in juni 1943 naor de Pruus stuurtn.

Het was ne natten zomer west, mer now in de haerfst was 't 'n luk better met 't weat. Eangluk kon 't Bearnd nig zo völ scheln of de zun now wa of nig scheen, want he had 't daor op de febriek oonmeundig drok. Aowerdag har he de haan vol met 't maakn van botter en kwark, 's aomds en tuskedeur mosse nog de vaerks verzoargn van zienn baas. Want den kael heel achter 't febriek in ne aole schop nog 'n paar zwien um zien vleesrantsoen wat an te vuln.

Dén baas, de directeur van de febriek, was nog ne jongn kael, déé bie de SS was west, mer umdat he gewond was an 't front, was ofkeurd veurn deenst. Now woonn he met vrouw en twee klaene keender in paar vertrekn baown de febriek.

Ok Bearnd woonn int zulfde gebouw, alleen ne verdeeping hoger dann directeur. Veur hem was ter alleen mer 'n klaen kâmerke waor he slaopn kon, mer wieder zien gat haost nig kon draein. Enn bleend paerd zol d'r niks kepot maakn, zo 'n kaal vertrekske was 't. De meeste melk dee de boern daor anvoern, gung 's nachts verder vot Duutsland in, 't aandere deel wör in de febriek verwaerkt tot botter en kwark.

In de febriek waerkn toendertied ok nog twee Fransoosn, kriegsgevangn, en ne Duitse jong, dee nog nig old genoeg was um soldaat te wenn. Wieder waarn d'r nog 'n paar vrouwleu veur halve daagn, dee nam 'n melkmoosters en deen 't schriefwaerk.

As de melk 's nachts ophaald wer, dan mös ter altied een van 't personeel helpen de deurn losdaon en sloetn en

en aandere dingn. En wel mos dat allemaol doon?

Bearnd netuurluk, hé woonn d'r ja toch baown.

Zô was he dus haost dag en nacht gaangs.

Het ettn was ter ok nig best, vól watersoep, zôdat Bearnd tegn 't tweeduuster vaak de boerschop ingung, um wat appel, pearn, wortel, knoln of aandere vealdrvruchten bie-mekaar te zeukn. An melk, slagroom, botter of kwark harre netuurlik gin gebrek, daor redd'n hé zik wa met in 't febriek.

Op de zundaagn kwaam de boetnlaanders, dee d'r in 't daorp aoweral gedwungn waerkn, in ne soort kantine bie mekaar. En elks, dee daor waor he waerkn, wat etbaars kon te pakn kriegn, nam dat dan met. Oonder dee jongs wann behalve Nederlanders ok Pooln, Russn en Fransoosn en wat van dee kreegn wa es päkskes van 't Rode Kruus. Daor zat wa es wat lekkers in dat ze dan ok wal es met-naam. Bearnd zien aandeel bestun meestntieds oet wat metgesmokkalde slagroom, 'n luk botter en 'n fleske melk veur de surrogaat koffië.

Ze zeit wal es, het waerk koomp hem nich an de but, mer Bearnd kwam 't waerk wal an de but, ok al umdat he last har van korteuimigheid. Het leefst was he wear op 't hoes an gaon, mer hoe mosse daor komn, zonner verlofpepiern, en as he in hoes was, wat dan? Nao een paar daagn zolln de pelitie of de Duutsers hem vast op komn haaln en dan was he nog wieder van hoes of. Dan zoln ze hem vast naor Berlien, Hamburg of ne aandere grote stad in Duutslaand stuur en dat leek hem helemaol niks.

Toch har he 't ter wal es met Wullem oet Olazel, dee ok in dezölfde plaats waerkn, aower had um d'r vandeur te gaon. Regel was dat de waerkleu pas nao 'n jaor 'n paar wekn verlof kreegn um naor hoes te gaon en Bearnd was t'r nog gin half jaor; dat zag ter dus nig best veur hem oet.

Een paar daagn veur Kärsmis vreug 'n directeur hem of he 'n kärstaomd bie hem en zien gezin wol komn. Vól zin har Bearnd ter nig an, mer wat mäs he? He kon toch a nig zo best met den kael opscheetn en as he now ok nog zol bedaankn, dan kont nog was es vól slechter wonn. En wel weet, kreeg he den aomd ok nog es 'n kear good te ettn.

Op Heilignabend knapn Bearnd zich zölf nog es extra good

op en gung bie 't gezin van zienn baas op bezeug. He
hoofdn d'r ja mer alleen ne trap veur naor beneen te gaon.
In de kamer was 't in elk geval a lekker waorm en 't reuk
ter ok good.

Behalve Bearnd wan d'r den aomd ok de twee wichter, een
Duuts en 'n Pools, dee daor in de hoesholding waerkn. Wat
Bearnd meender anstun was, dat ze aerst naor ne radiorede
van Herman Goering, de Duutse luchtmachtminister, zoln
luustern. Het gedram van den kael interessearn Bearnd
netuurlik helemool nich.

De directeur, dee luustern d'r wa good nao en of den
Goering now goode bericht n har, of waor 't ok an lag, de
baas kwam in ne steeds bettere stemming. Messchien lag
't ok wa ann schnaps den he dreunk.

Tow scheut 't Bearnd op eens te binn, as ik now es pre-
beer um verlof te kriegen, ie mött 't iezer toch smeedn
ast heet is. He woch n nog 'n tiedke en de stemming van
'n chef wer d'r nig slechter op. Dat zol ok wa an't ett'n
lign, want d'r was vanalns volop. Goeie koffie, zat ge-
bak, lekker vlees, good te dreunk.

Later op 'n aomd kwam 'n baas naost Bearnd zitt n en vreug
wat he d'r van vun. Bearnd slijmn der betke met hen en
poch n op 't ettn en dat moch ja ok wa.

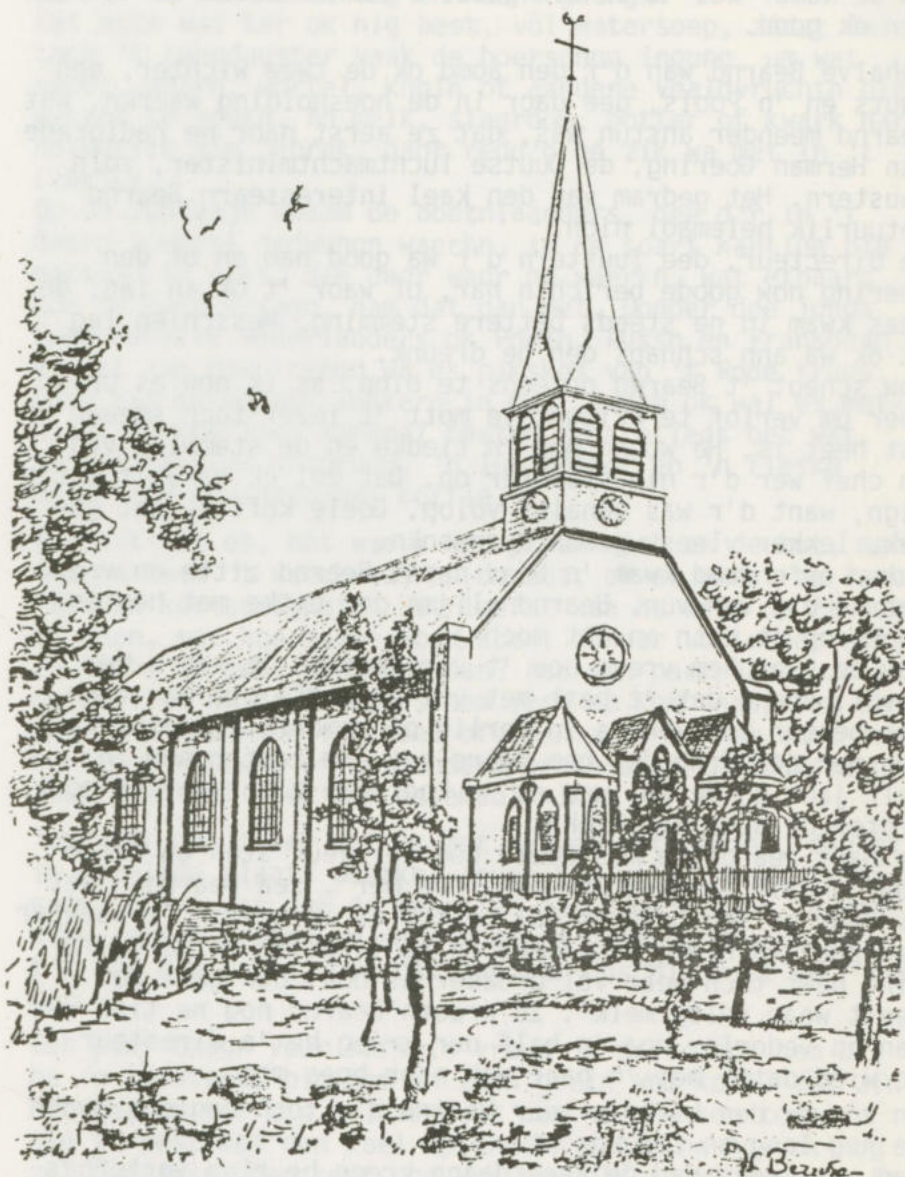
Tow de baas hem vreug hoe 't verblief en 't waerk hem
bevöl, zeere dat 't best met völ en datte bie hem toch
völ better kon wen as in Berlin of Hamburg. Eangluk was
ter mer één ding dat hem dwars zat. He zatter now 'n
half jaor en he wol was es 'n kaer bie zien vaar en moor
achter de duer hen kiekn.

De baas zea datte mos weeten hoe ter veur stun en datte
nog 'n half jaor wochtn mos. "Ja mer", zea Bearnd, "het
is veur oe leu toch ok völ better as ik now in 't weenter
een paar wekn weggoa. Temet in juni, as ik an de beurt
bin, hewt toch wear völ drokker as now, dan geft de
beest wear volop melk". Zô praotn Bearnd nog ne tied ve-
dan en vedorie, noa 'n half uur kreeg he 'n directeur
zo wied datte met 'n paar wek naor hoes mog.

En zô wer den kårsmis veur Bearnd d'r toch nog ene, waor
he nog lang an teruwdacht.

Een paar wekn nao de feestdaagn kreeg he zien verlofpas
en half januari stap'n op n trein naor Olnzel. Mer tow 't
verlof veurbie was is Bearnd onderdökn.

H.Asma.

R.K.Kerk te Lattrop (+ 1900)
 (Tekening naar foto: J.bezuyen
 te Denekamp).

INWIJDING R.K.KERK TE LATTROP IN 1819

In een katholiek tijdschrift "De Godsdienstvriend" uit het jaar 1819 vond ik een verslag van de inwijding in dat jaar van de R.K.Kerk te Lattrop en het feestelijk inhalen van de pastoor van deze parochie. Vanaf dat jaar konden de katholieke bewoners van Lattrop en Breklenkamp te kerke gaan in hun eigen parochiekerk.

Zoals in het verslag is beschreven werden voordien de H.Missen opgedragen in boerenhuizen. Zelfs ging men te kerke in Ootmarsum, een voettocht van anderhalf uur en in de winter, als de wegen soms praktisch onbegaanbaar waren, zelfs twee uur lopen. Ook was er een periode dat er in het Huis Breklenkamp een H.Mis werd opgedragen. Eveneens werd er in het klooster Frenswegen gekerkt.

In de jaargangen 1980, nr.4 en 1981, nr.1 van 't Onder-schoer is dit reeds uitvoerig beschreven door C.Hamers.

Het in 1819 gebouwde waterstaatskerkje werd in 1926 vervangen door de huidige kerk.

"Oostmarsum, (kwartier Twente.) Heeft Z.M. onze geëerbiedigde Koning, zijne Roomsche Catholijke onderdanen aan verscheidene oorden des Koninkrijks in het herstellen of bouwen van Kerken, op eene vaderlijke wijze begunstigd: Hoogst deszelfs goedheid heeft te dien opzichte ook hen niet vergeten, die de uiterste grenzen zijns Rijks, naar de zijde van het Koninkrijk Hanover, bewonen. De Roomsche Catholijke inwoners der Boerschappen Lattrop en Breklenkamp, en behoorende tot de Roomsche Catholijke Gemeente van Oostmarsum, hadden in de laatste maanden van het vorige jaar het geluk gehad, om, ondersteund door de milddadige hulp van Z.M. in het midden hunner afgelegene en waterachtige Boerschappen, eene Kerk en Pastoorswoning te stichten; waardoor zij, ontslagen van de akelige noodzakelijkheid, om hunnen Godsdienst nog langer in boerenhuizen, onder het geraas van paarden, koeijen en ander vee te verrigten, in de mogelijkheid werden gesteld, om deszelfs op eene, met zijne waardigheid meer overeenkomstige wijze, waar te nemen. Te dien einde werd in de

maand December hun nieuw Kerkgebouw plegtig ingewijd door den Hoogerwaardigen Heer H.A.Peese, Aartspriester van Twente; bij welke gelegenheid deze brave en eenvoudige landlieden hunne hartelijke blijdschap en dankbaarheid toonden, wier uitboezemingen, door een opzettelijk daartoe vervaardigd lied, zich deden hooren, waarin de roerendste trekken hunner Godsdienstige en erkentlijke gevoelens voorkwamen.

Den daarop volgenden Zondag, werd voor de eerste maal de Heilige Mis-Offerande in de nieuwe Kerk plegtig opgedragen, door den Weleerwaardigen Heer B.Jochems, Pastoor te Oostmarsum, geadsisteerd door de Heeren, zijne beide Kapelaans.

De Goddelijke goedheid wilde echter de vreugde en het geluk dier welmeenende landlieden nog meer volmaken. In de maand Januarij laatstleden, werden deze beide Boerschappen tot eene afzonderlijke Parochie verheven, over welke de Weleerwaardige Heer Joannes Vinke, Kapellaan te Oostmarsum, als Pastoor werd aangesteld. De eerste Februarij was de bestemde dag, waarop deze bezit van zijne nieuwgestichte Pastorij zou komen nemen. Die dag is waarlijk gedenkwaardig: niet alleen om de Roomsche Catholijke, maar ook de Gereformeerde bewoners dier streken, wedijverden met elkander, om den nieuwen Pastoor op de luisterrijkste wijze af- en in te halen. Op het onverwachtste vertoonde zich in den voormiddag, te Oostmarsum, een trein van veertig man te paard, en reed in de schoonste orde door de stad, gevolgd wordende, door de noodige wagens tot vervoering der goederen en meubelen, alsmede door eene koets, bespannen met vier paarden en bestemd voor den Pastoor. De zweepen der voerlieden, de hoofdstellen en staarten der paarden waren met linten versierd, en leverden eene niet onaardige vertooning op. De Burgers van Oostmarsum, ook van de aanzienlijkste, werden door dien statigen trein uitgelokt, om denzelven tot buiten de stad naar het ouderlijk huis des nieuwen Pastoors te volgen.

Zijn Eerwaardige, echter aan het stille en zedige de voorkeur gevende, verzocht en verkreeg van zijn statelijk geleide, dat het hem langs eenen buitenweg voorbij de stad wilde voeren.

Even achter de Dinkelbrug op den eersten aflopenden weg

naar Latterop en Brekkelenkamp, was een eereboog opgericht. Niet ver van de Pastorij kwam een aantal Geestelijke Maagden haren nieuwen Herder eene versierde kroon te gemoet dragen; terwijl de weg naar de Kerk aan beide zijden met takken bestoken, en de ingangen van Kerk en woning met eerebogen bezet waren.

Nu hief de juichende menigte een welgepast zanglied aan, waarmede zij haren Pastoor verwelkomde, en hem zingend in kerk en huis geleidde; waarna zijn Eerwaardige aan de Roomsche Catholijke en Gereformeerde ingezetenen zijnen hartelijken dank voor de hem betoonde eerbewijzen betuigde.

Des Zondags daaraanvolgende, nadat hij de Hoogheilige Mis-Offerrande voor het heil zijner schapen had opgedragen, predikte zijn Eerwaardige naar aanleiding der woorden: Weid mijne Schapen, Joh. XXI: 17, door welker uitbreiding de leden dezer nieuwe Gemeente zoodanig getroffen werden, dat hunne aandoening, een volledig bewijs opleverde, dat zij waardig zijn eenen eigenen Herder in hun midden ontvangen te hebben.

Zoo ziet men, ter beschaming van het trotsch en ijskoud ongelooft, hetwelk, altoos op verlichting stoffende, niets dan werken der duisternis voortbrengt, dat God het zwakke en eenvoudige verkiest, om het opgeblazene en sterke te vernederen; zoo ziet men en zal het altoos zien, dat slechts de Godsdienst van Jezus Christus de harten raakt, en zijne belijders tot gehoorzame en dankbare onderdanen des Konings vormt."

J.A.den Ouden.

Uit: Twentsche Courant
29 juni 1918.

LATTROP.

— Heden werd door een onzer soldaat-kommiezen een man, gehuld in een bedelaarscostuum, aangehouden. Daar hij van de richting der grens kwam, werd hij verdacht van te hebben gesmokkeld. Doch, daar zijne beurs uitsluitend Hollandsch geld en wel ruim f 1400 bevatte, zal hem dat sommetje wel door een rijken boer als aalmoes zijn gegeven.

JOHAN SPEKHORST VERTELT OVER HET KANAAL ALMELO-NORDHORN (III)

schepen en schippers op het kanaal

Omdat de doorvaartwijdte bij de bruggen en sluizen rond de zes meter lag konden er uiteraard geen bredere schepen door het kanaal. De benutbare schutlengte was 41 meter, dus ook voor langere schepen was het kanaal onbruikbaar. Tot 150-tons schepen konden er door. Een enkele keer kwam er wel een van 200 ton, maar die was dan smal gebouwd. De meeste schepen hadden, wanneer ze door de brugopening voeren, aan beide kanten maar 20 à 30 centimeter over en dat was niet zo erg veel. Er gebeurden dan ook wel eens kleine ongelukken, zoals een stuk uit een brug of palen die afbraken na een aanvaring. Ook de stenen muurtjes bij de bruggen moesten het wel eens ontgelden. Als dan de boel naar beneden kwam "gung ter wal es good of". Gevloek en gescheld van de betreffende schipper, want er waren ruige figuren onder hen.

Vele schippers kwamen uit Groningen (de provincie) en dan vooral uit Veendam. Schippers die hier geregeld doorkwamen waren ondermeer Riet, Drent, de Jager en de broers Simon en Lubbert Droste. Vooral schipper Drent had een mooie boot. In vroeger tijden kwamen er, zo vertelde mijn vader, ook veel schippers uit het Duitse Haren. Dat moesten bijzonder ruige jongens zijn geweest. Die haalden kolen uit het Ruhr-gebied en brachten die naar Almelo, waar ze voornamelijk bestemd waren voor de textielfabrieken.

Vroeger werden de schepen veel door mensen getrokken, drie of vier man, later gebruikte men meer het paard als trekker en wanneer er wat meer wind was, spande men een groot zeil op de boot. Dat kwam niet zo vaak voor, omdat de wind nogal werd tegengehouden door al die bossages langs het kanaal. Voor de zeilgebruikers onder de schippers had men vroeger vóór de bruggen de borden met "Strijk" er op. Dat betekende dat ze op tijd de zeilen moesten neerlaten om niet met een te grote snelheid bij de brugopeningen aan te komen. Vlak vóór de bruggen vindt men verbredingen van het kanaal, de zgn. zwaaikommen.

Hier konden de schepen draaien. Bij Agelo had je een grotere zwaairom, welke we vroeger als kleine jongens wel enorm groot vonden.

Behalve kolen werden basaltstenen en split voor het onderhoud van de asfaltwegen aangevoerd, verder ook kunstmest, bouwmaterialen en niet te vergeten turf.

In 1922 moet de weg van Denekamp naar Lattrop zijn verhard met materiaal dat per schip werd aangevoerd bij "turf-Keizer". Met kipkarretjes getrokken door een locomotiefje, werd het materiaal vandaar verder vervoerd langs de weg naar Lattrop en Breklenkamp.

Zelfs in De Lutte is vroeger eens een straat aangelegd met materiaal dat bij Keizer werd aangevoerd per schip. Het teersplit dat vanuit Brabant en Limburg werd aangebracht, werd meestal door de "Nijmeijerkearls" met kruiwagens uit het schip gehaald en naar de wal gebracht.

Vanaf hier werden veel bomen vervoerd, die werden opgekocht door Hupkes uit Dieren. Schulte kocht dat hout op bij de boeren en ook wel van Singraven. Aveskamp (Kappelhof) voerde het met zijn paarden en wagens naar het kanaal. Bij ons werden de bomen ingeladen. De luiken gingen van het schip en vervolgens werden de bomen er ingerold. Dan werden er stukken hout verticaal gezet om zodoende ook bovendeks nog te kunnen laden. Later kwamen er hijswerktuigen, bijvoorbeeld een katrol aan de mast.

Ik kan me nog herinneren dat er op een dag slak en kalizout werd aangevoerd voor de ABTB en dat het met een Jacobs ladder uit de schepen werd gehaald. Voor ons jongens was dat toen iets nieuws, dat we zeer interessant vonden. Rogge werd vanaf hier ook wel vervoerd. Dissel had wel eens een schip vol en ook Schellings. Die kochten dat van de boeren in de omgeving. Waar die rogge naar toe ging weet ik niet.

In de oorlog werd bij de zuivelfabriek in Denekamp een grotere schoorsteenpijp gebouwd. De benodigde stenen ervoor werden per schip aangevoerd. (Dat waren wel vier à vijf scheepsladingen, vertelde Herman Kamphuis, die in die tijd bij de zuivelfabriek werkte en die, omdat er toen in de fabriek minder werk was, meehielp om ze te lossen.-H.A.). Aveskamp vervoerde de stenen van het kanaal naar de fabriek aan de Ootmarsumsestraat.

Er is ook een tijd geweest dat mr. Laan van Singraven veel paden en wegen op zijn landgoed ging verharderen met kolen-gruis dat hier per schip aankwam.

Werden in vroegere jaren de schepen getrokken door mensen of paarden, later kwamen de motorschepen. Maar in de tussenperiode had je nog schepen die geduwd werden door een klein bootje met daarin een dieselmotor, een soort duwvaart dus. Tussen 1930 en 1940 kwamen pas de echte motorschepen. Lubbert Droste was een van de eersten, die hier met een motorschip kwam.

Je had hier drie vaste turfschippers, d.w.z. die brachten de turf hier. De eerste was schipper Vos, die haalde en verkocht zijn turf zelf, maar die kwam hier nooit langs. Hij ging altijd via de Duitse kanalen. Bij turf-Keizer kwam steeds een vaste leverancier, dat was Vorsteveld, die de turf uit Drenthe haalde. Tenslotte had je dan nog Henk Smit en zijn vrouw Hanna, maar dat is een verhaal apart.

schipper Smit en vrouw Hanna

De vrouw van Smit kwam uit Oost-Friesland en hij zelf kwam, meen ik, uit de buurt van Dedemsvaart. Vroeger waren ze beide in dienst bij een grote Duitse boer als respectievelijk boerenmeid en knecht. Op zekere dag zijn ze in contact gekomen met schipper Portheim in Norhorn, die ook op "ons" kanaal heeft gevaren. Die vervoerde, dat was al vóór mijn tijd, veel steenslag vanuit Duitsland naar hier. Toen Portheim daarmee gestopt is heeft Smit zijn schip overgenomen. Daarmee voeren de Smits naar Vriezenveen en Vroomshoop en haalden daar een vracht turf. Op de terugweg begonnen ze buiten Almelo aan te leggen, zo maar ergens. Vervolgens ging Henk op de fiets, met enkele monsters van de turf in zijn tas, de deuren langs om bestellingen op te nemen. De een bestelde er zus en de ander zoveel. De andere dag kwamen de klanten met paard en wagen of met trek- of kruiwagen de bestelde turven bij het schip afhalen. Was hij op die plaats klaar met de verkoop, dan voer hij weer een eind verder met zijn schip en begon het "spel" opnieuw. Het eindstation was bij ons en dan was zijn schip haast leeg. Waren de laatste turven verkocht, dan ging Smit opnieuw met zijn lege schip naar Vriezenveen en Vroomshoop en begon alles

weer van voren af aan. Ik heb hem nooit met een vol schip gezien.

Wij als jongens waren veel op zijn schip, want het was altijd gezellig bij het echtpaar Smit. Wanneer ze weer weggingen brachten we ze vaak een eind weg; we mochten dan meevaren tot de Agelerbrug, maar moesten het hele eind wel weer terug lopen. Henk had een snor en droeg een brilletje. Het echtpaar was streng gereformeerd, we mochten 's zondagssmorgens nooit vóór 11 à 12 uur op hun schip komen. Dan hielden ze met hun tweeën een soort dienst. Beneden had Henk een orgel staan, waarop hij dan speelde, terwijl Hanna psalmen zong. Als wij naar de kerk gingen konden we ze vaak horen spelen en zingen. Het waren aardige mensen en het speet ons steeds wanneer ze weer van hier vertrokken.

Turven lossen deden ze samen. Zo'n vijftig stuks werden er in een korf uitgeteld. Wanneer ze daarmee bezig waren kon je ze erg kwaad krijgen door er tussendoor te praten. Ze waren dan snel de tel kwijt. Telkens wanneer ze een korf vol hadden, werd er één turf apart gelegd en door die turven te tellen wisten ze later hoeveel turven ze op een bepaalde wagen hadden geladen. Ze verkochten overigens niet zoveel verschillende soorten.

Henk Smit was een van de eersten, met een apart motor-duwbootje. Later liet hij een motor in het schip zelf bouwen en werd het kleine bootje overbodig. Het ombouwen van het schip gebeurde op een werf in Vroomshoop. Op het toen overtollige kleine bootje bouwde Henk zelf een soort kajuit, waarvan hij een kippenhok maakte. De kippen reisden zodoende steeds mee, want het kleine bootje bevestigde hij achter zijn eigen schip. Wanneer Henk Smit en zijn vrouw bij ons aankwamen, was het eerste wat wij hun steeds vroegen "Hoe lang blieuew ie hier"? Want hoe langer ze bleven, hoe mooier wij jongens het vonden. Meestal was hun verblijf beperkt tot een dag of drie.

het kanaal in de oorlog

Toen de oorlog uitbrak was ik twaalf jaar oud en ik weet nog goed dat, toen de strijd hie in Nederland voorbij was, mensen van de Duitse waterpolitie bij ons kwamen. Ik herinner me dat er op de boot, waarmee ze kwamen, stond "Wasserpolizei Stettin". In de beginperiode van de oorlog kwamen op zekere dag wel dertig mooie motorboten

voorbij, allemaal richting Duitsland. Ik herinner me dat nog heel goed, want die boten waren erg snel, zodat het water hoog opspatte en zelfs op de wal terecht kwam. Zo nu en dan gingen er ook schepen met huisraad door het kanaal bij ons, misschien wel inboedels van weggevoerde joodse gezinnen.

Voor de oorlog werden ook kolen vervoerd via het kanaal. Die kwamen van het Ruhrgebied en gingen voornamelijk naar de textielfabrieken in Almelo. Dit vervoer ging in de eerste oorlogsjaren nog wel door, misschien wel minder dan vóór de oorlog, maar dat weet ik niet precies. Het vervoer van turf door het kanaal ging de hele oorlog wel door. Als er van hier rogge werd vervoerd, dat door de boeren in Denekamp en omgeving geleverd was, stond er steeds een "crisiskearl" bij, zoals wij die noemden. Die moest controleren of de hoeveelheden klopten. Ook werd er van hier in die jaren tot balen geperst hooi per schip vervoerd. Dat hooi moesten de boeren leveren.

Militair vervoer door het kanaal kwam weinig voor, zover ik weet. Er zijn wel eens enkele boten doorgekomen met militaire goederen, maar daar hield het mee op.

In 1943, op woensdag 27 januari, dus midden in de oorlog, is om ongeveer vier uur 's nachts een autobus van Ten Barge uit Enschede bij ons tegen de brug gereden. In de bus zaten 38 arbeiders uit Almelo en Tilligte die op weg waren naar hun werk in een textielfabriek in Nordhorn. Door de aanrijding is de houten brugleuning aan de noord-oostkant van de ophaalbrug, die ongeveer een meter boven de begane grond hing, in de linkerzijde van de autobus terecht gekomen. Hierdoor werd de chauffeur Willem ter Riet uit Enschede, licht gewond; hij brak enige voetbeentjes. De daarachter zittende man raakte beklemd tussen de leuning en de buswand en had een heupbeen gebroken. Die is toen nog bij ons binnengebracht en heeft een poos in de voorkamer gelegen. De overige inzittenden kwamen met de schrik vrij. Doordat de ene hangketting brak, maar de andere het hield, zakte de brug wel wat scheef naar beneden, maar de bus bleef boven het water hangen. De noord-oostelijke leuningmuur is over de gehele lengte afgescheurd en in stukken en brokken in het kanaal terecht gekomen, later is ze opnieuw opgemetseld. Bij smid Olde Dubbelink is een nieuwe hangketting ge-

haald en aangebracht, zodat de brug nog vóór de middag weer omhoog kon worden gedraaid. Toen kon het scheepvaartverkeer weer worden hervat en ook het wegverkeer kon in beperkte mate weer doorgang vinden.

De oorzaak van het ongeluk was waarschijnlijk dat de chauffeur, die met de bus uit de richting Tilligte kwam, de bocht wat te ruim heeft genomen. Of ook de duisternis een rol heeft gespeeld- alles moest in die tijd verduisterd en donker zijn en straatlantaarns brandden er praktisch niet- is niet onmogelijk.

Op de tweede Paasdag, 2 april 1945, heeft een Duits spring-commando bij ons de brug laten ontploffen nadat ze de dag ervoor reeds een lading dynamiet hadden aangebracht. Daarbij sneuvelden bij ons, ondanks de voorzorgen, die we genomen hadden, zo goed als alle ruiten en verscheidene dakpannen. Nog geen twintig minuten, nadat de brug was opgeblazen, verschenen Engelse pantserwagens aan de overkant van het kanaal. Die zijn toen langs de zuid-zijde van het kanaal verder gegaan, nadat ik ze in mijn gebrek-kig Engels had uitgelegd, waar ze het beste over het kanaalkonden komen. Bij Keizer zijn toen de eersten de brug overgegaan, maar na ongeveer een uur, toen de grote tanks kwamen, hebben ze de hele ophaalbrug er daar afgetrokken en vervangen door een Baily-brug. Na enkele dagen werd ook bij ons een dergelijke brug aangebracht. In de tussenperiode behielpen we ons met een bootje om over het kanaal te komen. Hiermee zetten we ook andere mensen over, met of zonder fiets. Zodoende hebben we drie of vier dagen veerpontje gespeeld.

een overstroming van het kanaal

In februari 1946 is de Vecht bij Nordhorn doorgebroken en op de een of andere manier is er toen veel water in het kanaal terecht gekomen. Omdat ook in de Dinkel in die dagen het water hoog stond kwam het hier van twee kanten aangestroomd. Doordat de contacten met de Duitsers in die tijd nog niet zo best waren, kwam het water hier volkomen onverwacht. Als gevolg hiervan braken op diverse plaatsen de kanaaldijken door. Op een avond moest ik melk halen bij Schalman en toen vroeg mijn vader om ook even naar het kanaal te kijken, hoe het met de waterstand was. Ik nam een zaklantaarn mee en even later stond ik op de brug, scheen er mee in het kanaal en zag toen dat het

water uit de richting grens kwam en dat het steeds hoger werd. Dat was abnormaal, want gewoonlijk zakt het water als de stroming van die kant komt. Ik dacht, daar is iets niet goed, zo gaat dat nooit. In de loop van die nacht werd het steeds erger en ik kan me nog herinneren dat Lumet langs kwam en dat hij vreselijk kwaad was, want ze verdrongen daar bijna. Die had graag dat bij ons in de buurt de dijken zouden doorbreken, maar in dat geval zouden er meer mensen in het water hebben gezeten.

Tussen ons en Kamphuis kwam het water zo hoog, dat het bijna op het fietspad stond. Midden in de nacht ben ik op pad gestuurd om de boeren in de buurt uit bed te trommelen. Ik weet niet meer waar ik toen overal ben geweest. De hele nacht hebben ze tussen Kamphuis en ons de dijken versterkt en opgehoogd. Het kanaal was toen net een kolkende rivier, niet voor te stellen. Aan de zuidkant van de brug begon het water te draaien en te kolken, zodat een gedeelte van de Ootmarsumsestraat al was weggespoeld. De grond onder de straat spoelde finaal weg. Voor de brug stond het water een stuk hoger, het moest daar immers door een versmalling. De gewone kanaalbreedte was aanzienlijk groter dan de ongeveer zes meter tussen de brug, zodoende kreeg je daar een opeenhoping van water. Heel wat mensen kwamen in het water te zitten. Bij Lumet ging het nog net goed, het water stond weliswaar rond het huis en zelfs op de deel. Bij Floothuis was het net zo, maar bij Broekhuis, Pierik en Horsthuis stond het water in de huizen. Het stond hier overal zo hoog dat de "greentpoaln" rond de weilanden helemaal onder het water zaten. Ik heb hier nooit zo'n hoge waterstand meegemaakt. Verdrinkingsgevallen zijn toen gelukkig niet voorgekomen, hoewel het in enkele gevallen niet veel heeft gescheeld; het bleef bij materiële schade.

het waterpeil in het kanaal

Het kanaalwater stond vroeger aanzienlijk hoger dan tegenwoordig. Zodoende was het kanaal ook breder, tenminste wat de waterspiegel betreft. Toen de scheepvaart hier op hield, heeft mr. Laan van Singraven, die op zijn landgoed graag een lagere waterstand had, ervoor gezorgd dat het peil van het kanaalwater vanaf de Reutumse sluizen tot aan de grens met 40 à 50 cm is verlaagd.

De laatste tijd is het waterpeil weer 20 cm hoger geworden, maar eigenlijk moet het nog 30 cm omhoog, maar dat wil men niet.

In een natte periode wil het peil tijdelijk wel eens wat hoger komen, maar na enkele weken komt het weer terug op het oorspronkelijke.

Ik vind dat jammer, want nu gaat de plantengroei steeds verder en wordt het kanaal als maar smaller.

Wat is er de oorzaak van dat men het waterpeil niet verder wil verhogen? Op diverse plaatsen heeft men duikers aangebracht, die afwateren op het kanaal. Wanneer het peil van het kanaalwater zou worden verhoogd, dan zouden de duikers onder het kanaalwater komen te staan met het gevolg dat het water uit de betreffende beekjes en sloten niet meer in het kanaal zou stromen. In het huidige beleid past beter een lage waterstand en goede afwatering. Dat geldt uiteraard alleen maar voor bepaalde laag gelegen gebieden, zoals het Agelerbroek en omgeving. De boeren in onze buurt langs het kanaal willen het waterpeil best wel wat hoger hebben. Met het lage waterpeil onttrekt het kanaal veel grondwater uit de buurt, wel van een paar honderd meter aan weerskanten.

Met dit stukje over het lage waterpeil beëindigt Johan Spekhorst zijn zeer interessante verhaal over het 100-jarige kanaal Almelo-Nordhorn dat is opgetekend door

H. Asma.

Traditie is kostbaar en heilig.
Maar er in vastbijten
kan de geestelijke ontwikkeling
ook remmen.

KLEDING ZOALS DIE ROND 1900 IN DENEKAMP WERD GEDRAGEN

Tijdens de presentatie van de nieuwe herenkleding van de Twentse dansgroep "De Mölndansers", waarbij ook de Stichting Heemkunde Denekamp was vertegenwoordigd, werd ons gevraagd wat op papier te zetten over kleding.

Om er achter te komen wat in deze omgeving werd gedragen zijn we met oudere mensen gaan praten, die daarover nog heel veel wisten te vertellen.

Zo troffen we bij een familie in Breklenkamp een hele verzameling oude kleding aan van + 1870-1920. De oude baas, een man van in de negentig, kon ons nog heel wat vertellen over deze kleding.

Ook zijn we naar Losser gegaan op bezoek bij een kleermaker, al gepensioneerd, die het vak van zijn vader had overgenomen. Hij wist veel te vertellen van herenkleding, zelfs van zo rond 1870.

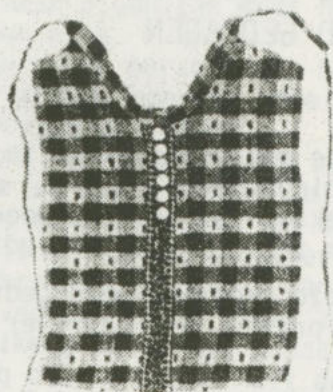
Het zondagse pak was gemaakt van zwart laken stof, kort jasje of buis met broek zgn. klapbokse. Dit is een model broek met voor een klep en aan weerszijden een knoopsluiting, die met bretels (lichtn) werd opgehouden. Een wit of licht gestreept overhemd (boezeroen) met opgenaaide bef en dubbele manchetten werd eronder gedragen, waarover een mouwloos vest, van zwarte zijde of met gekleurde of gebloemde achterpand.

Verder had men een bef, dat op zon- en feestdagen onder de jas werd gedragen. Na 1900 kwam hier de stropdas in de mode. Als regel droeg men een pet. Bij bijzondere gelegenheden een hoed.

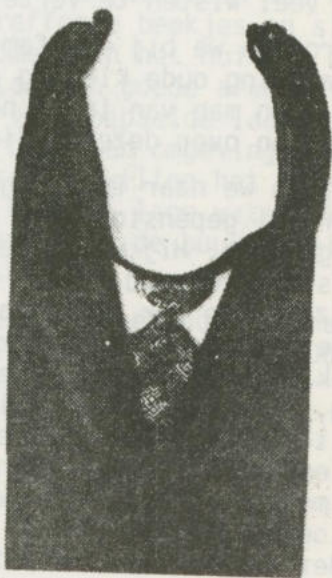
De zondagse kleding voor vrouwen bestond uit een jak en rok. (Na 1900 jurk of kleed.) De stof van het jakje was van wol, lustre crêpe de chine of fluweel en gevoerd met fijne katoen of flanel. De bovenrok was van wol, aan de onderzijde afgewerkt met pluche band.

De mooie jakjes hadden kanten inzetsels bij het voorpand en aan de mouwen.

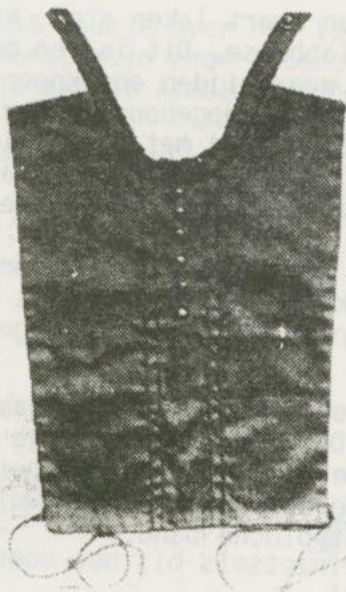
Droeg men een schort dan was deze gemaakt van effen lustre of zijde en later ook van katoen in strepen en ruitjes.

Eenvoudig model bef,
die om het middel werd
geknoopt.

Bef uit Breklenkamp, zo-
als die eind vorige eeuw
onder het 'buis' werd ge-
dragen op zondagen.

Wollen bef voor de win-
ter; werd om de nek ge-
strikt.

De knipmuts maakte het kostuum mooi, met brede kanten linten en gouden mutsenbellen. In een Twents gezegde "Hoe breder kaant, hoe hoger staand" wordt het standsverschil herkend.

Was men in de rouw dan droeg men een rouwmuts, gemaakt van fijne witte batist en zilveren mutsenbellen. Gouden sieraden, zoals halskettingen met kruis, broches, ringen en horloges met ketting voor de mannen droegen ertoe bij dat men mooi gekleed was.

de onderkleding

Ouderen onder u kennen vast wel het Twentse linnen zelf geweven. In vele dorpen en buurtschappen bestaat nog de "hoesnaam weaver". (Wever.)

Bij het huwelijk bracht de bruid huisraad mee. De uitzet bestond uit beddegoed, potten en pannen en een kabinet gevuld met linnen voor jaren.

Sommige vrouwen pronkten graag met hun rijk gevulde linnenkast. Dan werd de kastdeur opengezet, zoals op de trouwdag, zodat men goed kon zien wat de bruid had meegebracht. Van dat linnen werden hemden gemaakt met ronde hals, voor een split, korte mouwen met okselstukje (dreilassche en ruim vallend tot over de knie).

Daarover een borstrok van katoen of wollen gebreide borstrok. Een lange onderbroek van gestreepte katoen of wollen gebreid. De vrouwen droegen over de borstrok nog een "liefke". Dat was een strak mouwloos hemdje met aan de voorzijde knoopjes. De open onderbroek of klapbroek was van witte of blauwe gestreepte en gebloemde katoen. Bij de klapbroek werd de voorste klep opgehouden door de lange linten rond het middel te binden en voor te strikken. De linten van de achterklep strikte men ook voor. De lengte van de broek was tot net onder de knie, zodat de kousen met kousenbanden werden opgehouden.

De onderrok was een effen baaienrok met gebloemde rand of gestreepte rok, die men in de zomer ook wel als bovenrok droeg.

In de winter, als het erg koud was, droeg men wel drie rokken over elkaar. Men gebruikte toen een schouderdoek en geen mantel.

De lange zwarte kousen tot over de knie waren gebreid van schapenwol -een recht en een averecht. Soms had je ook grijs gebreide sokken.

Als regel droeg men klompen. Bij bijzondere gelegenheden als trouwen droeg men schoenen.

Verder werd het linnen ook gebruikt voor oogstkleding o.a. bindschort en bindmouwen bij het rogge-binden.

Ook werd bij warm weer de bovenkleding wel uitgedaan. In gestreepte onderrok of -broek en hemd met mouwen was men nog "gekleed".

De mensen wisten zich vroeger te redden met wat ze hadden. Kleding werd zo lang gedragen tot ze op de draad versleten was. Vandaar dat er haast geen (werk)kleding van vroeger meer is.

De zondagse kleding is ook zeldzaam en voornamelijk nog te vinden in musea, bij klederdrachtgroepen en heemkunde-organisaties.

Laten we zuinig zijn met wat er nog is, zo is het devies van de kledingcommissie van de Twentse dansgroep "De Mölndansers" te Denekamp.

D.Engelbertink en M.Weersink.

Uit: Weekblad voor Gldenaaal
en omstreken 6 december
1919.

Denekamp

3 Dec. Voor ongeveer 6 weken troffen 2 kommiezen op patrouille aan de grens bij de Kulpper 's nachts een dier aan ruim 1 Meter lang en kort op de pooten dat zij met hunne stokken bewerkten. (Waarom?) Het dier ontkwam (gelukkig), hoewel de stokken stuk geslagen waren. Het is een Das geweest. Voor 4 weken werd er een gezien bij 't Niewewerk. En nu is er in Lattrop een groot exemplaar geschoten, wat de boer voor veel geld tracht te verkoopen. Dassen zijn vrij zeldzaam in Twente. Van hun voorkomen hadden wij in de laatste jaren geen spoor meer vernomen. Het zou ook jammer zijn, dat dergelijke, zeldzame en interessante dieren zouden uitgeroeld worden.

Het gaat hiermede als met de zwarte Specht, die zich de laatste jaren in Twente schijnt te willen vestigen. Melaas is er verleden week een wijtje te Groot Agelo geschoten. Op deze manier wordt door een enkel schot van 'n jager of strooper een groote verarming van de streek — onze rijke landouwen — aangebracht.

WINTER VAN 1924

Het was een barre winter in 1924. Ook Denekamp bleef hiervan niet verstoken. Oudere mensen en vooral armen moesten hieronder sterk lijden.

Om de nood voor deze mensen enigszins te verzachten, werd in Denekamp opgericht een Commissie tot leniging van den nood in arme gezinnen.

Op dinsdag 22 januari 1924 kwamen op uitnodiging van burgemeester J.Wynia in hotel Van Blanken (Hermelink) daartoe dokter A.J.Hondelink, dominee P.J.de Bruyn, J.B.P.Veldman (hotelhouder), R.Witteveen (direkteur van de zuivelfabriek de Volharding), L.L.Mulders (hoofd van de r.k.jongensschool), wethouder G.J.Derkman(landbouwer), H.M.Wolterink en J.Tukkers bijeen.

Wynia zette in het kort uiteen hoe hij zich de werkwijze van zo'n commissie voorstelde, waarbij hij van mening was dat het inzamelen van giften in geld en in natura nodig was.

De giften konden het best onder de hulpbehoevende mensen verdeeld worden al naar gelang de omstandigheden.

Alle aanwezigen verklaarden zich hiermee akkoord en gaven er blijk van door het lidmaatschap van de commissie te aanvaarden.

Ook pastoor Knuif, die de betreffende avond verhinderd was, bleek genegen te zijn lid te worden van de commissie, die daarmee een feit was. Penningmeester werd R.Witteveen, terwijl als secretaris werd aangewezen J.Tukkers.

Gedurende zes weken werd telkens een keer per week vergaderd.

Tijdens de betreffende vergadering werd door de aanwezigen al f.117,50 toegezegd, opdat onmiddellijk al met de hulpverlening kon worden begonnen.

Om de aktie op gang te krijgen werd aan alle ingezetenen van dorp en buurtschap, van Noord Deurningen,

Tilligte en Beuningen per post een circulaire uitgereikt. In deze circulaire werd gevraagd om geld, kleren en levensmiddelen. De tekst ervan was als volgt:

INGEZETENEN VAN DENEKAMP

Als gevolg van de slechte tyden wordt door meerderen van onze medeburgers groote armoede geleden en heerscht groot gebrek.

Onze plicht is het, indien wy hiertoe in staat zyn, zooveel mogelijk te trachten dezen nood te lenigen, en de armoede eenigszins te verminderen.

Wy hebben veel gegeven voor vreemden, laten wy ook toonen, voor de in onze omgeving wonende armen iets over te hebben; onze Commissie twyfelt niet of U wilt ons in ons pogen steunen.

Wij kunnen alles gebruiken: geld, kleeren, levensmiddelen.

Wilt U hieronder opgeven, wat U voor dit doel beschikbaar stelt, dan zal dit binnen enkele dagen afgehaald worden.

Huis aan huis laten wy in Dorp, Buurtschap, Noord Deurninge, Tilligte en Beuningen deze mededeeling en verzoek bezorgen.

De Commissie voornoemd.

De biljetten werden in de buurtschappen door enkele vooraanstaande personen uit die buurtschappen opgehaald; in het dorp deed koster Benneker dit. De resultaten vielen over het algemeen mee, hoewel het de leden van de commissie wel opgevallen was dat juist een aantal welgestelde personen voor dat liefdadig doel niets over had.

Voor al ook waren veel goederen toegezegd.

Zo stelde een ingezetene beschikbaar: 20 pond boter, 10 pond bonen, en 15 pak zeepoeder; een ander geld, aardappelen en nog meer; weer anderen spek, vet of aardappelen. Flinke giften voorwaar! In totaal kwam binnen aan

geld een bedrag van f.438,25, en aan giften in natura: 200 K.G.Ryst, 21 zakken en 1800 K.G. (+ 60 zakken) aard-appelen, 5½ K.G.vet, 15K.G.boter, 10 dozen zeep, 15 pak zeepoeder, 2½ K.G.spek, 5 K.G.bonen, 1 zak rogge en koolrapen. Een prachtig resultaat, waarmee heel wat goed gedaan en heel wat nood gelenigd is. Bovendien stelden meerdere ingezetenen nieuwe of gedragen kledingstukken beschikbaar, welke aan de daarvoor in aanmerking komende werden uitgereikt.

Door Rondhuis en Keizer werd een gedeelte van een wagon turf tegen inkoopsprijs aan de commissie aangeboden, die deze weer gratis aan de hulpbehoevenden uitreikte, waarbij het in totaal om 12.700 turven ging. In de aankoopkosten hiervan heeft de gemeente ook een bijdrage geleverd.

Verder is het nog goed te vermelden dat de Coöp-Stoomzuivelfabriek "De Volharding" gratis 25 trekwagentjes stobben beschikbaar had gesteld. Eveneens werd door de fabriek gratis en via de commissie enkele honderden liters melk uitgereikt aan zieke en zwakke mensen.

De R.K.Toneelvereniging bood het batig saldo aan van een uitvoering. Dit beliep een bedrag van f.35,--

Aan het einde van de winter was nog het volgende beschikbaar: bij Bonnes in Beuningen 60 kg aardappelen, bij J.H.Blokhuis op Dierselman in de Mekkelhorst 75 pond aardappelen, Roeleveld op Hasman in de Mekkelhorst 75 pond aardappelen en bij J.H.Austie in Beuningen een zak rogge.

In totaal werden 48 gezinnen van hulp voorzien. Alle noodlijdende gezinnen konden vrij goed bereikt worden, omdat de leden van de commissie uit de aard van hun betrekking of beroep met zeer veel mensen in aanraking kwamen en daardoor goed met de toestand van veel gezinnen op de hoogte waren.

Het meest werden bonnen uitgereikt voor levensmiddelen en brandstoffen, terwijl soms ook geld werd gegeven, in totaal ongeveer 140 gulden.

H.Boink.

Ne kraankn morgn gif ne gezoondn dag.

overijssel

De Dorr Denekamp: in overijssel

Ger. Kerk te Denekamp Anno 1729
Tekening C. Pronk.

UIT HET DOODENBOEK VAN PASTOR WEERMAN

Uit het goed bijgehouden "Doodenboek van Pastor Weerman" heb ik een greep gedaan en enkele bijzondere aantekeningen overgenomen. Het dodenboek gaat over de jaren 1703 tot 1706.

In het voorwoord van dominee Weerman, die zich "pastor tot Denekamp" noemt staat dat in de Twentse kerken de doden niet worden aangetekend, terwijl ook de lijkpredikaties zijn afgeschaft. Letterlijk staat er:

"soo hebbe ik evenwel niet ondienstig maar goedgevonden bij het oude gebruik van anteekeninge der doden te blijven en alle de doden van mijnen tijd te boek te brengen".

Zeer zorgvuldig is het dodenboek bijgehouden, waarin Weerman ook losse aantekeningen van zijn voorganger heeft overgenomen. Het was in de tijd dat de St.Nicolaaskerk in het bezit van de gereformeerden was en men verplicht was de kerk te betalen voor het verluiden en het begraven van de doden.

Het boek begint na het "voorwoord" met het volgende: "Aanteekeninge van de doden, soo wel paapsche als gereformeerde van den Jaare 1703 af en so volgelijk".

Dan beginnen de data en de namen. Hier heb ik er enkele bijzondere uitgehaald.

Bij 11 juni 1703 staat: n.b. "Hyr volgen nu de doden 't sedert mijne bevestiginge."

Aan het eind van de eerste 3 jaar staat het aantal doden "so wel paapsche als gereformeerde".

N.B.: in dit jaar 1703 zijn er 28 doden alhyr geweest tweeten 26 paapsche en 2 gereformeerde".

Anno 1704.

"Febraris den 15den Wyntjes van Oldenzel, jager en visscher op 't Singraven.

December den 20-en Hooch. Welgebooren Heer Arnold Hendrik Sloot van Singraven syn soon Andries Christopher.

Nota: in dit jaar 1704 zijn alhyr tot Denekamp geweest 47 doden tweeten 6 gereformeerden en 41 paapschen".

Anno 1705.

"Januaris den 8-en Epman syn kind in Noort Deurninge in de ketel gevallen; betaald.

Februaris den 6-en Geertken ten Tijhuis, de kloppe.

Martis den 25-en Wibben Herman syn kind bij het huys verdronken; betaald.

Aprilis den 2-en D'hooch Welgebooren Heer A.H.Sloot Heer van Singraven syn soon Gerhard Anthon, 's avonds met de koetse en flambouwen begraven.

October den 11-en Koe-Aele haar dogter Anne Catrine en haar kind.

November den 9-2n Koe-Aele haars dogters kind.

Binnen dit jaar 1705 syn alhyr geweest 35 dooden, te-
weeten 5 gereformeerden en 30 paapschen".

1706.

"Lucas Splinters sijne twee kinderen Martius den 10-en,
dito den 15-en Rykman syn soon, Rykman syn kind.

Aprilis den 9-en Hendrik Peese syn kind in 't water dood.
verbrand; betaald.

Julius den 6-en Hermen Gossink in den graven dood gevonden;
betaald.

Nota: in dit jaar 1706 syn alhyr geweest 35 dooden na-
melijk 3 gereformeerden en 32 paapschen".

Zo gaat het boek door tot 1725.

In 1703 waren er 28 doden, waarvan 15 kinderen;

In 1704 waren er 47 doden, waarvan 6 kinderen;

In 1705 waren er 35 doden, waarvan 16 kinderen;

In 1706 waren er 35 doden, waarvan weer 16 kinderen.

Deze zullen zeer jong geweest zijn, omdat soms vermeld
staat, zijn zoon (of dochter) en dan de naam.

Naast het dodenboek heeft dominee Weerman ook een boek
van geboorten en huwelijken bijgehouden.

Deze en nog vele anderen boeken zijn in kopie op 't Heem-
hoes aanwezig en kunnen daar ingezien en bestudeerd
worden.

D.Asma-ten Broeke.

Heurn, zeen en zwiegn
Döt vestaand vekriegn.

Engelwortel (*Angélica sylvéstris*)

De geslachtsnaam komt van het Latijnse angelus, dat engel betekent. Omdat dit kruid, zoals men beweerde, als geneeskruid door een engel aan de lijdende mensheid aangewezen werd. Volgens een andere legende was het aartsengel Raphaël, die deze mededeling deed aan een kluizenaar en wel om het te gebruiken tegen de pest.

Vroeger werd de engelwortel gebruikt voor allerlei ziekten en kwalen. Ook was het niet ongewoon om de tot poeder gewreven zaden te gebruiken als een soort insecticide tegen ongedierte op het hoofd. De zaden bevatten namelijk een etherische aromatische olie.

W.A.J. Nijhuis.

OM BIJ DE HAND TE HEBBEN

Stichting Heemkunde Denekamp

't HEEMHOES

Kerkplein 4, 7591 DD Denekamp;
tel.(05413) 4656.

't Heemhoes is het informatie-
en documentatiecentrum voor
heemkunde in Denekamp.

Geopend:ma/vr 9-12 en 14-16;
bovendien wo 18.30-21.30 uur.

Beheerder: J.A.den Ouden; tel.
privé (05413) 2800.

Administrateur: J.Zanderink;
tel. privé (05413) 2106.

Bibliothecaresse/Archief:
mevr.Th.Aasma-ten Broeke; tel.
privé (05413) 2434.

BESTUUR

C.C.M.Hamers, vice-voorzitter;
H.Boink,secretaris; H.J.Aasma,
penningmeester; H.A.Benneker;
H.A.Meek; W.A.J.Nijhuis; J.A.
den Ouden; G.J.Tijscholte en
S.Wynia.

SECRETARIAAT

Diepengoor 16, 7591 BW Dene-
kamp; tel.(05413) 2261.

AANMELDEN DONATEURS

Aanmelden van donateurs kan
bij 't Heemhoes of secreta-
riaat. De kosten zijn per
jaar minimaal f.15,-. Hogere
bijdragen zijn van harte
welkom.

BANK/GIRO

ABN-bank te Denekamp; reke-
ningnummer: 59.57.16.547;
gironummer bank: 801424.

Postgironummer: 5565614.

wergroepen

WERKGROEP BEHEER EN ORGANISATIE

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Die-
pengoor 16, 7591 BW Denekamp;
tel.(05413) 2261.

WERKGROEP BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF

Th.Aasma-ten Broeke, Willem
Wegewartstraat 1, 7591 TZ
Denekamp; tel.(05413)2434.

WERKGROEP BOERDERIJENONDERZOEK

H.Nolten, Bromeliastraat 50,
7591 XV Denekamp; tel.(05413)
3435.

WERKGROEP DIALECT EN FOLKLORE

J.A.den Ouden, de Roerdomp 42,
7591 JB Denekamp; tel.(05413)
2800.

WERKGROEP DIAPRESENTATIES

W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4,
7591 PT Denekamp; tel.(05413)
1453.

WERKGROEP EXPOSITIES

H.Boink, Diepengoor 16, 7591
BW Denekamp; tel.(05413)2261.

WERKGROEP FLORA EN FAUNA

H.A.Meek, de Plevier 7, 7591
JJ Denekamp; tel.(05413)3095.

WERKGROEP GENEALOGIE

G.J.Tijscholte, Damweg 16,
Tilligte; tel.(05412) 1447.

WERKGROEP GESCHIEDENIS

H.J.Aasma, Willem Wegewart-
straat 1, 7591 TZ Denekamp;
tel.(05413) 2434.

WERKGROEP MANUSCRIPTEN

S.Wynia, Oranjestraat 20,
Denekamp; tel.(05413) 1986.

Stichting Heemkunde Denekamp

Sinds 20 juni 1975 is er in Denekamp een heemkundegroep, welke tot haar werkterrein kan rekenen het gebied van de gemeente Denekamp.

Heemkunde wil zeggen de kennis van het eigen heem, de eigen omgeving, de streek waarin men woont. Voorts wordt hiermee aangeduid de kennis van zeden en gebruiken en van de opvattingen en overleveringen van de bevolking in verband met de aard van het land. Onder heemkunde verstaan we ook de zorg voor monument en landschap.

De doelstelling hierbij van de Stichting Heemkunde Denekamp is om door studie en onderzoek het verleden te analyseren en daarover te publiceren. Hierdoor wordt getracht waardering te wekken voor wat in de gemeente Denekamp door de natuur en de vroegere cultuur tot stand is gekomen. Met het verleden dat daarmee tot leven is gekomen wordt de dag van vandaag mede gestalte gegeven. Het aangeven van de toekomstige ontwikkeling wordt immers mede bepaald door de wetenschap, dat kennis van het verleden niet kan worden gemist, want in het verleden en het heden ligt de toekomst besloten.

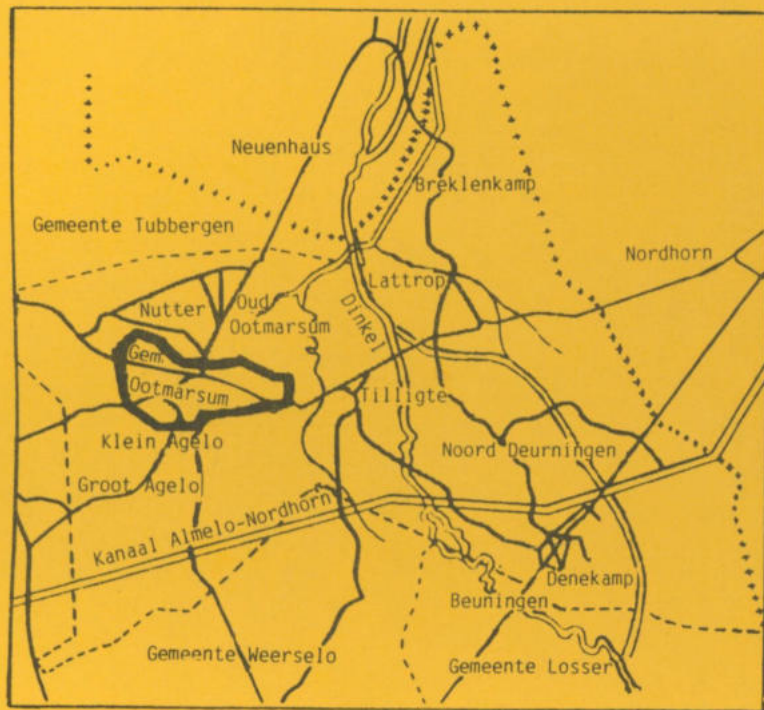
Om deze doelstelling te verwezenlijken heeft de Stichting Heemkunde Denekamp verschillende werkgroepen. Daarnaast is er het zestig pagina's tellende contactorgaan 't Onderschoer, dat vier keer per jaar verschijnt en kosteloos wordt toegezonden aan de donateurs. Voorts worden enkele keren per jaar bijeenkomsten en excursies gehouden voor de donateurs.

De donateurs hebben alle gelegenheid mee te denken en mee te praten over allerlei zaken die de stichting aangaan.

De Stichting Heemkunde beschikt over een eigen huisvesting, in 't Heemhoes, het informatiecentrum voor heemkunde. Hierin is het archief en de bibliotheek ondergebracht. Tevens vinden hier de werkbijeenkomsten en vergaderingen plaats. Boeken kunnen door de donateurs kosteloos worden geleend, waarvoor een catalogus beschikbaar is.

Hebt u belangstelling om mee te denken of ergens actief aan mee te doen, dan is dat mogelijk door lid te worden van een van de werkgroepen, zoals geschiedenis, flora en fauna, dialect en folklore. De adressen staan hiernaast. Nadere inlichtingen hierover zijn te krijgen op 't Heemhoes, waar u geheel vrijblijvend kunt binnenlopen.

GEMEENTE DENEKAMP

De kaart geeft het werkgebied weer van de Stichting Heemkunde Denekamp. Binnen deze gemeente ligt de gemeente Ootmarsum, zoals u kunt zien. De gemeente Denekamp heeft een oppervlakte van 8840 hectare en telt ruim 12.000 inwoners, welke wonen in de volgende kerkdorpen en buurtschappen (de vroegere marken): Denekamp, Noord Deurningen, Lattrop, Breklenkamp, Oud Ootmarsum, Nutter, Groot Agelo, Klein Agelo en Tilligte.